BIBLIOTHECA UNIV. IAGELL. CRACOVIENSIS
kat. komp
103774
1906

SPRAWOZDANIE DYREKCYI C. K. GIMNAZYUM W WADOWICACH

za rok szkolny

1906.

Biblioteka Jagiellońska
1003123653

W WADOWICACH,
NAKŁADEM FUNDUSZU NAUKOWEGO.

W DRUKARNI FRANCISZKA FOLTINA
1906.

BIBLIOTHECA UNIV. JAGIELL. CRACOVIENSIS
103774
II 1906

TREŚĆ:

I.

Współczynnik rozszerzalności powietrza i wodoru

napisał

profesor W. Myjkowski.

I.

Doświadczenia Prof. Dr. Aug. Witkowskiego [Rozpr. Akad. Um. w Krak. Ser. II. T. III. 1891] odnoszące się do współczynnika rozszerzalności powietrza przy różnych temperaturach i ciśnieniach, nasunęły mi niektóre uwagi, które może nie będą obojętne.

Pierwotnie zamierzałem poszczególne grupy (*9*) ująć we wzory, któreby pozwalały obliczyć w przybliżeniu współczynnik rozszerzalności dla dowolnego ciśnienia i temperatury w granicach użytych ciśnień i temperatur.

Wzory te obliczone według zwykle używanego sposobu: $100\,\alpha\,p\,(t_0) = a + bp + cp^2 + dp^3 + fp^4$ gdzie a, b, c, d i f przedstawiają ilości stałe dla tej samej grupy w tych samych granicach temperatur; $p =$ ciśnienie w atmosferach a $100\,\alpha p\,(t^0)$ przedstawia średni współczynnik rozszerzalności w granicach 0^0 i t^0 stopni przy ogrzaniu o 100^0.

Obliczone wzory według tego sposobu stanowią dział *A*.

Dział *A*.

I*a*) $100\,\alpha\,p\,(0^0 + 100^0)$

$$= 0{\cdot}3598 + 0{\cdot}001494\,p - 0{\cdot}0_4 174\,p^2 + 0{\cdot}0_6 1895\,p^3 - 0{\cdot}0_9 786\,p^4$$

z błędami (dośw. — obl.) $\frac{1}{10^4}$: + 2, + 2, — 20, — 4, 0, + 4, — 22, + 1

w granicach 12 do 119 atmosfer.

II*a*) $100\,\alpha\,p\,(0^0 + 16^0) = 0{\cdot}3659 + 0{\cdot}00116\,p - 0{\cdot}0_5 564\,p^2 + 0{\cdot}0_7 84\,p^3 - 0{\cdot}0_9 5\,p^4$

w granicach 21 do 120 atm. z 28 doświadczeń.

III*a*) $100\,\alpha p\,(0^0 - 35^0) = 0{\cdot}4325 - 0{\cdot}00135\,p + 0{\cdot}0_4 3488\,p^2 - 0{\cdot}0_6 158\,p^3$

z bł. $\frac{1}{10^4}$: — 5, + 26, — 36. — 41, + 48, — 35, + 20, + 31, — 12, — 35, — 22, + 47, + 9 z 13stu doświadczeń w granicach 49 do 126 atmosfer.

IV*a*) $100\,\alpha p\,(0^0 - 78{\cdot}5^0)$

$= 0{\cdot}3740 + 0{\cdot}0_3 670\,p + 0{\cdot}0_4 377\,p^2 - 0{\cdot}0_6 386\,p^3 + 0{\cdot}0_8 105\,p^4$

z bł. $\frac{1}{10^4}$: + 3, + 10, + 3, —41, +49, —3, + 2, —9, —11, +12, — 5, +1 z 12 doświadczeń w granicach 23 do 133 atmosfer.

V*a*) $100\,\alpha p\,(0^0 - 103{\cdot}5^0)$

$= 0{\cdot}3946 - 0{\cdot}0615\,p + 0{\cdot}0_4 845\,p^2 - 0{\cdot}0_6 826\,p^3 + 0{\cdot}0_8 225\,p^4$

z bł. $\frac{1}{10^4}$: + 3, — 5, + 18, — 61, + 18, + 15, — 10, — 14, — 11, + 11, + 8, + 5, + 12, — 46, — 6, + 4, — 3, — 4, + 26, + 14, + 2, — 8, + 26, 0, — 1, + 3, — 1, — 1 z 28 doświadczeń w granicach 21 do 126 atm.

VI*a*) $100\,\alpha p\,(0^0 - 130^0)$

$= 0{\cdot}9614 - 0{\cdot}05514\,p + 0{\cdot}001192\,p^2 - 0{\cdot}0_4 2507\,p^3 + 0{\cdot}0_6 1124\,\mathrm{p}^4$

z bł. $\frac{1}{10^4}$: + 4, — 4, + 106, + 97, — 7, + 9, + 133, — 49, + 59, — 61, — 17, — 19, — 19, + 35, + 31, — 6 z 16 dośw. w gran. 23 do 80 atm.

VII*a*) $100\,\alpha p\,(0^0 - 135^0)$

$= 3{\cdot}3346 + 0{\cdot}2715\,p + 0{\cdot}009125\,p^2 - 0{\cdot}0_3 1274\,p^3 + 0{\cdot}0_6 636\,p^4$

z bł. $\frac{1}{10^4}$: — 2, 0, — 33, + 2, +2, +1, 0, z 6 dośw. w gran. 30 do 58 atm.

VIII*a*) $100\,\alpha p\,(0^0 - 140^0) = 0{\cdot}4902 - 0{\cdot}00716\,p + 0{\cdot}0_3 1855\,p^2 + 0{\cdot}0_5 1995\,p^3$

z bł. $\frac{1}{10^4}$: 0, — 1, + 2, — 3, 0 z 5 dośw. w granicach 18 do 40 atmos.

IX. $100\,\alpha p\,(0^0 - 145) = 0{\cdot}2586 + 0{\cdot}00888\,p$

z bł. $\frac{1}{10^4}$: 0, 0, z 2-óch doświadczeń dla ciśnień 22·29 i 28·5 atm.

Gdy wartości obliczone według powyższych wzorów przedstawiły dla II ($0^0 + 16^0$), a jeszcze więcej dla VI ($0^0 - 130^0$) grupy znaczne różnice z wartościami wynikającemi z doświadczenia, mimo, że pięć stałych we wzorze uwzględniłem a nadto między stałemi z różnych grup żadna wybitniejsza zależność nie zdawała się zachodzić, przypuściłem możliwość takiej zależności ale innej formy funkcyi np. $100\,\alpha\,p\,(0, \mathrm{t}) = \mathrm{a} + b\,p^{\mathrm{s}} - c\,p^{\mathrm{n}}$. Przy tem uważałem, że nadjodpowiedniej wziąć dla s wartość 1.

Wzory doświadczalne, które z tego zapatrywania wyszły, tworzą dział *B*.

Dział *B*.

I*b*) $100\,\alpha p\,(0^0+100^0) = 0{\cdot}3636 + 0{\cdot}00107\,p - 0{\cdot}0_5 3\,p^2$

z bł. $\frac{1}{10^4}$: — 1, + 5, — 12, — 3, — 2, + 12, + 4, — 3.

II*b*) $100\,\alpha p\,(0^0+16^0) = 0{\cdot}3632 + 0{\cdot}001175\,p - 0{\cdot}0_7 2378\,p^3$

z bł. $\frac{1}{10^4}$: + 6, — 14, + 4, — 3, — 38, + 3, + 7, + 7, + 9, + 19, — 19, + 8, + 6.

Nadmienić tu muszę, że przy tej grupie II. z 28 dośw. pierwotnych utworzyłem 13, biorąc średnie arytmetyczne tak z ciśnień jak i ze współczynników rozszerzalności ze sąsiednich do siebie zbliżonych doświadczeń. Zamiast pierwotnych doświadczeń, których dla krótkości powtarzać nie chcę, użyłem następujących średnich:

p atm.	21·32	25·75	30·94	37·09	47·77	56·68	66·96
$100\,\alpha\,(0^0+16)$	0·3887	0·3917	0·3993	$0{\cdot}4051_2$	0·4129	$0{\cdot}4258_2$	$0{\cdot}4355_2$
p atm.	71·92	78·98	87·39	98·61	113·18	127·40	
$100\,\alpha\,(0^0+16)$	$0{\cdot}4403_3$	$0{\cdot}4452_2$	$0{\cdot}4519_3$	$0{\cdot}4570_3$	$0{\cdot}4625_5$	$0{\cdot}4685_2$	

IIb_1) $100\,\alpha p\,(0+16) = 0{\cdot}3652 + 0{\cdot}00107\,p - 0{\cdot}0_9 128\,p^4$

z bł. $\frac{1}{10^4}$: + 7, — 8, + 11, + 10, — 27, + 13, + 13, + 7, + 5, + 7, — 16, — 28, + 7.

IIb_2) $100\,\alpha p\,(0^0,+16^0) = 0{\cdot}3638 + 0{\cdot}001115\,p - 0{\cdot}0_9 162\,p^4$

z bł. $\frac{1}{10^4}$: + 11, — 14, + 12, + 14, + 2, — 34, + 5, + 21, + 7, — 17, — 15, — 5, + 1, + 29, — 34, — 13, + 15, + 10, + 11.

III*b*) $100\,\alpha p\,(0^0-35^0) = 0{\cdot}3540 + 0{\cdot}00155\,p - 0{\cdot}0_9 2011\,p^4$

z bł. $\frac{1}{10^4}$: + 22, — 33, — 36, — 2, + 23, + 1, — 17, + 27, — 27.

IIIb_1) $100\,\alpha p\,(0^0-35) = 0{\cdot}3656 + 0{\cdot}00136\,p - 0{\cdot}0_9 14\,p^4$

z bł. $\frac{1}{10^4}$: — 1, — 18, — 37, + 19, + 38, + 25, — 22, + 10, — 1.

IV*b*) $100\,\alpha p\,(0^0-78{\cdot}5) = 0{\cdot}3577 + 0{\cdot}002058\,p - 0{\cdot}0_9 26\,p^4$

z bł. $\frac{1}{10^4}$: + 4, + 3, 0, — 18, — 11, + 33, + 25, + 5, — 7, + 14, — 13, + 4.

V*b*) $100\,\alpha p\,(0^0-103{\cdot}5) = 0{\cdot}3471 + 0{\cdot}00258\,p - 0{\cdot}0_9 54\,p^4$

z bł. $\frac{1}{10^4}$: — 8, — 19, — 5, + 12, + 26, + 12, + 7, — 13, — 25, — 5, + 21.

Vb_1) $100\,\alpha p\,(0^0-103{\cdot}5) = 0{\cdot}3510 + 0{\cdot}0028\,p - 0{\cdot}0_9 52\,p^4$

z bł. $\frac{1}{10^4}$: + 29, — 2, — 38, — 14, — 21, + 5, + 18, + 5, + 23, + 27, + 30, + 12, — 10, — 32, — 28, + 8.

VI*b*) $100\,\alpha p\,(0^0-130)=0{\cdot}2992+0{\cdot}00562p-0{\cdot}0_{10}464p^5$

z bł. $\frac{1}{10^4}$: $+87, -78, -100, -49, +89, -15, -25, +92$

ściągnięte z 28 doświadczeń.

VII*b*) $100\,\alpha p\,(0^0-135^0)=0{\cdot}2215+0{\cdot}008478p-0{\cdot}0_{13}4293p^7$

z bł. $\frac{1}{10^4}$: $+34, -79, -109, +33, +89, +34.$

VII*d*) $100\,\alpha p\,(0^0-135):0{\cdot}5515-0{\cdot}00492p+0{\cdot}0_6112p^4-0{\cdot}0_{10}24p^6$

z bł. $\frac{1}{10^4}$: $0, +3, +3, +43, -57, 0.$

VIII*d*) $100\,\alpha p\,(0^0-140^0)=0{\cdot}4274+0{\cdot}0_7 8p^4$

z bł. $\frac{1}{10^4}$: $+27, -28, +27, -27.$

IX*d*) $100\,\alpha p\,(0^0-145^0)=0{\cdot}4316+0{\cdot}0_6 1212p^4$ z bł. $\frac{1}{10^4}$: $0, 0$

Aż do temperatury — 130⁰ zgodność wzorów z doświadczeniami wobec trudności przeprowadzenia doświadczeń w tak nizkich temperaturach jest dość znośna.

Wykładnik n jednak potęgi ciśnienia p przy trzecim ujemnym członie, zmienia się od temperatury do temperatury: otóż chciałem go wyrazić przez $\beta\left(\frac{1}{T_0^2}+\frac{1}{T^2}\right)=n$; gdzie β byłoby ilością stałą, T przedstawiałoby temperaturę bezwzględną w granicach doświadczeń. T_0 i T. Ilość β w tych warunkach wypadła średnio $\beta=100000$.

Wzory przerobione według tych zapatrywń tworzą dział *C*)

Dział *C*.

I*c*) $100\,\alpha p\,(0^0+100)=0{\cdot}3642+0{\cdot}00103p-0{\cdot}0_5 2p^{\underbrace{100000\left(\frac{1}{273^2}+\frac{1}{T^2}\right)}_{2\cdot061}}$

z bł. $\frac{1}{10^3}$: $-3, +5, -11, -1, 0, +14, +6, -6.$

II*c*) $100\,\alpha p\,(0^0+16)=0{\cdot}3640+0{\cdot}00117\,\mathrm{p}-0{\cdot}0_6 2p^{\underbrace{100000\left(\frac{1}{273^2}+\frac{1}{289^2}\right)}_{2\cdot539}}$

z bł. $\frac{1}{10^4}$: $+3, -16, +2, -,5-33, +12, +18, +17, +19, +26, +7, -11, -13,$

IIc_1) $100\,\alpha p\,(0^0+16)=0{\cdot}3605+0{\cdot}00128p-0{\cdot}0_6 256p^{2\cdot539}$

z bł. $\frac{1}{10^4}$: $+15, -8, +8, +2, -41, -1, +4, +2, +4, +14, -1, -9, +16.$

IIIc) $100\,\alpha p\,(0^0-35^0) = 0{\cdot}3615 + 0{\cdot}00148\,p - 0{\cdot}0_7 26\,p^{\underbrace{100000\left(\frac{1}{273^2}+\frac{1}{238^2}\right)}_{2{\cdot}962}}$

z bł. $\frac{1}{10^4}$: 0, — 11, — 36, + 18, + 35, + 2, — 8.

IVc) $100\,\alpha p\,(0^0-78{\cdot}5^0) = 0{\cdot}3593 + 0{\cdot}00203\,p - 0{\cdot}0_9 272\,p^{\underbrace{100000\left(\frac{1}{273^2}+\frac{1}{194{\cdot}5^2}\right)}_{3{\cdot}985}}$

z bł. $\frac{1}{10^4}$: —5, —4, —6, — 18, —9, +27, + 28, + 11, — 2, — 8, —8, +1

Vc) $100\,\alpha p\,(0^0-103{\cdot}5^0) = 0{\cdot}3586 + 0{\cdot}0026\,p - 0{\cdot}0_{11} 87\,p^{\underbrace{100000\left(\frac{1}{273^2}+\frac{1}{169{\cdot}5^2}\right)}_{4{\cdot}823}}$

z bł. $\frac{1}{10^4}$: —7, —12, —19, —9, +15, —18, +22, +24, —40, +45.

VIc) $100\,\alpha p\,(0^0-130^0) = 0{\cdot}3102 + 0{\cdot}0052\,p - 0{\cdot}0_{12} 186\,p^{\underbrace{100000\left(\frac{1}{273^2}+\frac{1}{143^2}\right)}_{6{\cdot}232}}$

z bł. $\frac{1}{10^4}$: +71, — 64, — 73, — 19, +113, — 20, — 24, +19.

VIc_1) $100\,\alpha p\,(0^0-130^0) = 0{\cdot}3198 + 0{\cdot}005\,p - 0{\cdot}0_{12} 17\,p^{6{\cdot}232}$

z bł. $\frac{1}{10^4}$: +20, —93, +23, —46, +94 doświadczenia ściągnięto.

VIIc) $100\,\alpha p\,(0^0-135) = 0{\cdot}2175 + 0{\cdot}0086\,p - 0{\cdot}0_{12} 233\,p^{\underbrace{100000\left(\frac{1}{273^2}+\frac{1}{138^2}\right)}_{6{\cdot}593}}$

VIIc_1) $100\,\alpha p\,(0^0-135^0) = 0{\cdot}1803 + 0{\cdot}0096\,p - 0{\cdot}0_{12} 27\,p^{6{\cdot}593}$

z bł. $\frac{1}{10^4}$: + 130, — 96, — 98, + 18, + 55, + 12.

Jakkolwiek doświadczenia wobec niezwykłych trudności utrzymania przez dłuższy czas tak nizkich temperatur, jakie użyte zostały po raz pierwszy przy tego rodzaju doświadczeniach, nie nadają się może do zupełnie ścisłego oznaczenia głównych stałych wzoru

$100\,\alpha p\,(0, t) = a + b p - c p^{\beta\left(\frac{1}{T^2}+\frac{1}{273^2}\right)}$ t. j. ilości a, b, c i β, to jednak chciałem zwrócić uwagę, że pewnej zależności możnaby próbować, dać wyraz wzorem matematycznym, chociaż jeszcze nie dość ścisłym. I tak zatrzymując ilość $\beta = 100000$, obliczyłem ilość a według wzoru

10) $a = \dfrac{0{\cdot}368}{1 + \frac{1}{148} + \frac{1}{T-125}}$ i zestawiam je z wartościami analogicznemi ze wzorów działu C.

Granice temper.	0^0+100	0^0+16	0^0-35^0	$0^0-78{\cdot}5^0$	$0^0-103{\cdot}5^0$	0^0-130
a według *C.*	0·3642	0·3640	0·3615	0·3593	0·3586	0·3198
a „ 10)	0·3641	0·3632	0·3623	0·3604	0·3575	0·3464

Ilość *a* aż do temperatury — 104^0 odpowiadałaby w zupełności zapatrywaniu wyrażonemu przez wzór 10) *a* w znacznym stopniu i do temperatury — 130^0.

Zestawmy podobnie wartości na *b* ze wzorów działu *C* i według wzoru

11) $$b = 0{\cdot}095 \left(\frac{1}{T-125} + \frac{1}{148}\right)$$ a otrzymamy:

Granice temper.	0^0+16	0^0+16	0^0-35^0	$0^0-78{\cdot}5$	$0^0-103{\cdot}4$	0^0-130^0	0^0-135
b według *C.*	0·00103	0·00117	0·00148	0·00203	0·0026	0·0052	0·0086
b „ 11)	0·00100	0·00120	0·00145	0·00197	0·0027	0·0058	0·0078

Zgodność ilości *b* według jednego jak i drugiego wzoru dochodząca nietylko do temperatury — 104 ale prawie do — 135^0 jest znaczna.

Próba co do zależności *c* od temperatury nie okazała w tym stopniu zgodności jak u poprzednich ilości *a* i *b*, ale z podwyższeniem dokładności doświadczeń, możeby okazała większa zgodność.

Obliczywszy *c* wddług wzoru 12)

12) $$c = \frac{0{\cdot}0_{50}12}{\left[\frac{1}{220^2} + \frac{1}{(T-53)^2}\right]^{10}}$$ zestawmy wynikające stąd wartości z wartościami analogicznemi z działu *C.*

Granice temper.	0^0+100	0^0+16	0^0-35^0	$0^0-78{\cdot}5^0$	$0^0-103{\cdot}5$	0^0-130^0	$0-135^0$
c według *C.*	$0{\cdot}0_5200$	$0{\cdot}0_6200$	$0{\cdot}0_726$	$0{\cdot}0_927$	$0{\cdot}0_{10}087$	$0{\cdot}0_{12}186$	$0{\cdot}0_{12}233$
c „ 12)	$0{\cdot}0_5176$	$0{\cdot}0_6163$	$0{\cdot}0_713$	$0{\cdot}0_937$	$0{\cdot}0_{10}127$	$0{\cdot}0_{12}308$	$0{\cdot}0_{12}166$

Wartości na *c* z obu wzorów nie są równe chociaż znacznie zbliżone, lecz są tego samego stopnia i naprzemian to według jednego to drugiego wzoru się zwiększają nie przekraczając 100%. Możnaby więc mieć nadzieję, że gdyby się kiedyś podobne doświadczenia pogłębiło, szczególnie w ostatnich grupach i użyło większych ciśnień, to możnaby na rozszerzalność postawić jeden wzór dla wszystkich grup doświadczeń zupełnie odpowiedni. Prawdopodobieństwo wywnioskowania takiego wzoru już na podstawie obecnych doświadczeń, jest dowodem niewykłej ścisłości w przeprowadzeniu tychże.

Wzór ten na podstawie powyższych rozważań wypadłby obecnie:

$$100\,\alpha\,p\,(0,t) = \frac{0{\cdot}368}{1 + \frac{1}{1+148} + \frac{1}{T-125}} + 0{\cdot}095\left(\frac{1}{148} + \frac{1}{T-125}\right)p$$

$$- \frac{0{\cdot}0_{50}12}{\left[\frac{1}{220^2} + \frac{1}{(T-53)^2}\right]^{10}}\,p \qquad 100000\left(\frac{1}{273^2} + \frac{1}{T^2}\right)$$

Nadmienićby tu można, że ilości *a* i *b* we wzorach działu *C*) okazywać się zdają zależność od pierwszej potęgi temperatury mającej się liczyć najprawdopodobniej od punktu skroplenia powietrza; przy *c* zaś prawdopodobniejszem mi się zdało, że wpływa kwadrat temperaiury i to bezwzględnej, albo równie prawdopodobnie pierwsza potęga temperatury liczonej od punktu marznięcia gazu.

Mogę tu dodać, że przy drugim członie bp zamiast pierwszej potęgi ciśnienia brałem wykładnik $= \left[1 + \beta\left(\frac{1}{148} + \frac{1}{T-125}\right)\right]$, biorąc za $\beta = 1, 2, 3$ i otrzymałem bardzo dobre wyniki, ale nie dostrzegłem ze względu na praktyczne obliczenie stanowczej wyższości od wzorów z pierwszą potęgą.

Chciałem i z maximum na 100 $\alpha p\, ({}_0, t)$ korzystać w celu ustalenia ogólniejszego wzoru, ale tego maximum nie mogłem dość pewnie z doświadczeń wyprowadzić. Podaję je, jak mi się przedstawiły:

Granice temper.	$(0^0 + 100^0)$	$(0^0 + 16^0)$	$(0^0 - 35^0)$	$(0^0 - 78{\cdot}5^0)$	$(0^0 - 103{\cdot}5^0)$	$(0^0 - 130^0)$	$(0^0 - 135^0)$
Maximum w atm.	około 150 at.	około 130 at.	około 129 at.	około 126 at.	około 100 at.	około 70 atm.	55 atm.
Graniczne wartości	130 — 178	120 — 138	124 — 134		95 — 110		

II.

Interesujące doświadczenia z wodorem Prof. Dr. Aug. Witkowskiego *) chciałem ująć w jakiś wzór matematyczny, któryby wyrażał prawo zmiany tego spółczynnika nietylko przy zmianie samego ciśnienia od 5-ciu do 60-ciu atmosfer, ale i przy zmianie temperatury Θ od 0^0 do Θ^0 czyli do $+100^0$, $+20$, -77, -104, -147, -183, -190, -205, -212 t. j. temperatur, jakich tenże w 9ciu grupach doświadczeń użył. Ażeby jakąś wskazówkę przy ustawieniu takiego wzoru znaleźć, obliczyłem wzory dla poszczególnych grup, gdzie spółczynnik tylko z ciśnieniem *p* się zmienia a gdzie przy użyciu 3ch a nawet 2 stałych można było doświadczenia z dostateczną ścisłością oddać. Niektóre z nich przytaczam, wraz z różnicą między wartością spółczynnika otrzymaną przy doświadczeniu, a także ze wzoru (dośw. — obl.) na ostatniem czyli 4tem miejscu zatrzymanem przez Autora.

*) Z odbitki osobnej z T. XLV. Ser. A. z Rozpr. mat. Ak. Um. w Krakowie 1905 r., którą nadzwyczajnej uprzejmości Autora zawdzięczam.

1) $10^5 . \alpha (0^0, + 100^0) = 366{\cdot}4 - 0{\cdot}176 p$
z bł. (dośw.-obl.) : 0, 0, + 1, 0, 0, 0, 0, 0, 0, 0, 0, 0

2) $10^5 . \alpha (0, + 20) = 366{\cdot}2 - 0{\cdot}154 p$
z bł. (dośw.-obl.) : — 1, 0, 0, 0, 0, +1, —0, —1, —0, — 1, —1, — 1

3) $10^5 . \alpha (0, - 77) = 366{\cdot}24 - 0{\cdot}111 p$
z bł. (dośw.-obl.) : +1, +1, 0, 0, 0, —0, — 1, 0, +0, +1, 0, 0

4) $10^5 . \alpha (0, - 104) = 366{\cdot}6 - 0{\cdot}111 p$
z bł. (dośw.-obl.) : 0, +1, 0, 0, 0, —1, 0, —1, 0, 0, +1, +1

5) $10^5 . \alpha (0, - 147) = 366{\cdot}5 + 0{\cdot}02 p - 0{\cdot}0_6 186 p^4$
z bł. (dośw.-obl.) : 0, 0, 0, 0, —1, —1, 0, 0, 0, 0, 0, —1

6) $10^5 . \alpha (0, - 183) = 366{\cdot}6 + 0{\cdot}152 p - 0{\cdot}0_6 240 p^4$
z bł. (dośw.-obl.) : 0, +1, +1, — 1, —1, 0, +1, 0, 0, — 2

7) $10^5 . \alpha (0, - 190) = 366{\cdot}8 + 0{\cdot}190 p - 0{\cdot}0_6 272 p^4$
z bł. (dośw.-obl.) : 0, +2, +1, —1, —2, —1, —1, —1, 0, 0, 0, —2

8) $10^5 . \alpha (0, - 205) = 367{\cdot}0 + 0{\cdot}325 p - 0{\cdot}0_4 450 p^4$
z bł. (dośw.-obl.) : +1, +1, +1, 0, —1, —2, —2, —1, +1, +2, +1, —1

9) $(10^5 . \alpha (0, - 212) = 366{\cdot}7 + 0{\cdot}420 p - 0{\cdot}0_6 64 p^4$
z bł. (dośw.-obl.) : —1, 0, 0, —2, —3, —2, —2, 0, +2, +4, +3, —3.

Znalezienie jednakowoż wzoru dość prostego ale wspólnego dla wszystkich doświadczeń przedstawiało znaczne trudności. Z kilkudziesięciu wzorów, przez jakie próbowałem wyrazić średni spółczynnik rozszerzalności. przytaczam dwa, które najmniejsze dawały różnice w spółczynniku między wartością otrzymaną przez doświadczenie a otrzymaną ze wzoru.

Jeżeli przez T oznaczymy temperaturę bezwzględną, to dla oznaczenia średniego spółczynnika rozszerzalności w granicach temperatur T_0 i T używam wyrażenia $= b \left(\frac{1}{T_0} + \frac{1}{T}\right)$, gdzie b jest ilości stałą a $T_0 = 273^0$.

Oznaczając następnie ilość $\left(\frac{1}{273+15} + \frac{1}{T+15}\right) = S$, można ogólny wzór A) dla ciśnienia p i temperatury Θ napisać.

A) $20^5 . \alpha (p, \Theta) = 366{\cdot}2 + (2500\, S^2 - 0{\cdot}266) p - 8\, S^4 p^4 + 8{\cdot}10^6 S^4$.

W tabeli następujej są podane obok liczebnych wartości $10^5 . \alpha (p, \Theta)$ obliczonych według tego wzoru, także różnice, któreby dodać ze swym znakiem wypadało, chcąc otrzymać wartość według doświadczenia. Róznice te (błędy) uważać można za bardzo małe, bo nie przekraczają 4 jednostek ostatniego miejsca, czyli, że są mniejsze od $1/9\,\%$ całego spółczynnika.

$(10^5 . \alpha\,(p, \Theta)$.

Ciśn. p atm.	Temperatura Θ								
	+100	+20	—77	—104	—147	—183	—190	—205	—212
5	365·3 +2	365·4 +1	365·7 +1	366·0 +1	366·4 +2	367·2 +2	367·5 +3	368·4 +1	368·9 +2
10	364·5 +1	364·7 0	365·2 0	365·6 0	366·4 +3	368·0 0	368·5 0	370·1 0	271·1 0
15	363·6 +1	363·9 0	364·7 —1	365·3 —1	366·5 +3	368·7 +1	369·5 +1	371·6 +1	373·2 0
20	362·7 +2	363·1 0	364·2 —2	364·9 —1	366·6 +3	369·6 +1	370·5 +2	373·3 +1	375·2 +2
25	361·9 +1	362·4 —1	363·8 —3	364·5 —1	366·7 +3	370·2 +2	371·5 +1	374·9 +2	377·2 +2
30	361·0 +1	361·6 —1	363·3 —4	364·2 —2	366·6 +4	370·9 +1	372·3 +1	376·3 +3	379·0 +2
35	360·1 +1	360·8 0	362·7 —4	363·7 —2	366·7 +2	371·5 0	373·2 —1	377·8 +1	380·7 +1
40	359·2 +2	360·1 0	362·2 —4	363·4 —3	366·5 +3	372·0 +1	373·9 0	379·0 —1	382·2 —1
45	358·3 +2	359·2 +1	361·6 —3	362·9 —3	366·6 0	372·5 —1	374·3 —1	379·8 —2	383·3 —3
50	357·4 +2	258·4 +2	361·1 —3	362·5 —4	366·3 0	372·7 0	374·7 —1	380·5 —3	383·9 —4
55	356·5 +2	357·6 +2	360·5 —3	361·9 —3	366·0 —1	372·8 0	374·8 0	380·7 —1	384·2 —4
60	355·7 +1	356·8 +3	359·8 —2	361·4 —3	365·7 +3	372·7 +1	374·7 +2	380·5 +3	383·2 +2

Wzór drugi *B*) $10^5 \alpha\,(p, \Theta) = 366{\cdot}7 - 0{\cdot}4\,p^{0{\cdot}9} + 2810\,S,^2 p^{\;1-0{\cdot}000025\,p^{1{\cdot}9}}$;

$$S,^2 = \left(\frac{1}{273+28} + \frac{1}{T+28}\right)^2$$

znacznie odmiennie od poprzedzającego zbudowany, pozwala obliczyć spółczynnik rozszerzalności; a dołączona poniżej tabela różnic wskazuje, że dokładność, lubo przy najwyższych ciśnieniach cośkolwiek mniejsza niż przy pierwszym wzorze *A*) osiągniętą być może, błąd jednak w najniepomyślniejszym przypadku nie przekracza $^1/_4\,{}^0/_0$ pierwotnej wartości.

Tabela różnic współczynnika między dośw. — a obliczeń według *B*):

p atm.	+100	+20	—77	—104	—147	—183	—190	—205	—212
5	0	—1	—1	0	+1	+1	+3	+3	+5
10	+1	0	+2	—1	+2	0	0	+2	+3
15	+1	0	—2	—1	+2	0	+1	+1	+3
20	+1	—1	—4	—3	+2	0	+1	+1	+4
25	+2	—1	—4	—2	+3	+1	+2	+3	+5
30	0	—2	—5	—4	+2	—1	0	+3	+3
35	0	—1	—1	—4	+2	—1	0	+3	+3
40	+2	0	—5	—3	+2	+1	+2	+2	+2
45	+1	0	—4	—4	+2	+1	+1	+1	—1
50	+1	+1	—2	—3	+3	+3	—3	0	—5
55	+2	+2	—1	—1	+3	+5	+4	0	—9
60	+3	+5	+1	+1	+5	+7	+6	+1	—9

Z obu tabel różnic widoczna jest większa zgodność doświadczeń przy tej samej temperaturze, niż przy tem samem ciśnieniu (co w przeważnej części trzeba odnieść raczej do samych doświadczeń niż obliczeń wzorów) te jednak nader drobne różnice świadczą o wielkiej staranności w przeprowadzeniu tak uciążliwych doświadczeń.

Z tabeli spółczynników rozszerzalności odczytać prawie można, że z powiększeniem ciśnienia przy temperaturach wyższych od — 136°, spółczynnik się zmniejsza, zaś przy niższych przeciwnie się zwiększa; idąc zaś od wyższych temperatur ku niższym i sprowadzając zmiany w spółczynniku do ciśnienia 1 atm., ukazują się te zmiany dodatnie, ale co do liczebnej wartości zwiększają się z ciśnieniem powyżej temperatury — 85°, poniżej zaś tej temperatury zmniejszają się z powiększeniem ciśnienia. Jest to niezawodnie temperatura inwersyi, którą początkowo (1898 r.) Dr. Aug. Witkowski z niedość ściśle oznaczonej temperatury krytycznej wodoru obliczył n. — 46, a Prof. Olszewski (1901) oznaczył doświadczalnie n. 80·5, zaś przy użyciu poprawniejszej temperatury krytycznej obliczył (1905) n. — 87°.

II.

Wadowice.

II. Organizacya miejska i sądownictwo od 1550—1784 r.

(Ciąg dalszy).

Urodzeni w mieście po dojściu do pełnoletności i objęciu samodzielnego stanowiska obowiązani byli złożyć przysięgę i przyjąć prawo miejskie.

Od szlachty, która nabywała w mieście domy lub role, domagano się przynajmniej przyrzeczenia, że będzie opłacać dziesięcinę i podatki [1]. Wielu ze szlachty dobrowolnie przyjmowało prawo miejskie. Należą tu Pisarzowscy, Gorzeńscy, Brandysi i inni. Urodzony Andrzej Brandys [2], osiedliwszy się w mieście, doszedł do najwyższych dostojeństw, piastując kilkakrotnie godność burmistrza; Sebastyan Pisarzowski, podsędek oświęcimski, pogodził swój urząd ziemski z obowiązkami obywatela miasta Wadowic [3]. Szlachta, która w mieście osiadła, nie sprawiała miastu kłopotu, gorzej było z tą, która, nie mieszkając w mieście, posiadała domy lub grunta, gdyż nie zawsze chciała płacić podatki, [4] wynikały z tego procesy ciągnące się całemi latami. Dlatego to już w r. 1625 z polecenia Pawła z Obór Leśniowolskiego, starosty zatorskiego, wydano zakaz sprzedawania „gruntu miejskiego osobom szlacheckiem pod srogiemi karami“. [5] Konstytucya sejmu koronacyjnego Władysława IV. z r. 1633 powstrzymała napływ szlachty do miasta. „A jeśliby który szlachcic, -- brzmiał zakaz — osiadłszy w mieście, handlami się bawił, i szynkami miejskiemi, i magistratus miejskie odprawował, ten ma utracić praerogativam nobilitatis, i kiedyby sam, albo potomstwo jego podczas takowych jego zabaw spłodzone, z miasta w tym wyszedłszy, iura nobilitatis sobie chciał przywłaszczać, i ziemskich dóbr nabywać, taki każdy za szlachcica miany być nie ma, i dobra jego terrestria, iure caduco każdy szlachcic uprosić sobie po nim może“.

---

[1] Cons. nr. 11, p. 135. [2] Cons. nr. 2, p. 191. [3] Cons. nr. 5, p. 341 (r. 1589). [4] Cons. nr. 14, p. 242 (1664). [5] Cons. nr. 9, p. 220.

Duchowni, o ile posiadali nieruchomości w mieście, przyjmowali prawo miejskie, lecz to się rzadko zdarzało. Częściej występują księża lub zakonnicy, synowie mieszczan, którzy odziedziczywszy jakąś nieruchomość, godzą się z rodzeństwem lub sprzedają swe części i na tem kończy się ich obywatelstwo.

Każdy opuszczający miasto tracił po upływie połowy roku prawo obywatelstwa, dotyczyło to zwłaszcza rzemieśników, którzy po upływie tego czasu musieli się na nowo starać o przyjęcie do cechów, czyniąc zadość wszystkim przepisom statutów.

Do mieszczan obok obywateli należały ich rodziny i domownicy.

Do ludności miejskiej zaliczali się nadto komornicy i czynszownicy. Komornicy zobowiązani byli do niewielkich podatków na rzecz miasta, pozostawali pod jego opieką, praw obywatelskich. t. j. udziałów w zarządzie miasta, nie mieli żadnych. Czynszownikami nazywano dzierżawców gruntów miejskich, którzy po upływie czasu dzierżawy lub też z innnych przyczyn mogli opuścić grunta i wędrować dalej.

Zarząd miasta od czasu istnienia ksiąg miejskich, t. j. od połowy XVI. w. spoczywał w ręku rady miejskiej złożonej z 4 rajców (consules), którzy kolejno sprawowali urząd burmistrza (proconsul) i pospólstwa (communitas). Do rady należała także część sądownictwa, zresztą sądem miejskim był sąd ławniczy, złożony z landwójta (viceadvocatus) i siedmiu ławników (scabini).

Rajców wybierał starosta zatorski zazwyczaj przez swego zastępcę i pospólstwo. W XVI. i XVII. w. nie było ściśle oznaczonem ilu rajców ma wybierać starosta a ilu pospólstwo. Zazwyczaj sam starosta lub podstarości a czasami i administrator zatorski wybiera wszystkich rajców, niekiedy tenżesam wybiera 2 rajców a miasto 2. I tak Piotr Pruszyński, administrator starostwa zatorskiego, wybiera w 1563 r. 4 rajców, [1]) w następnym roku 2, a landwójt i pospólstwo 2. [2]) W r. 1625 Daniel Moretowicz z ramienia Pawła z Obór Leśniowolskiego starosty zatorskiego, „przypatrzywszy się pobożności, roztropności, godności i rozsądkowi osób niżej opisanych obrał na urząd radziecki wadowski sławetnych pp. Stanisława Kępkowica, Jędrzeja Kazibota, Walentego Wierczkowica i także przedtem obranego od wszystkiego pospólstwa Tomasza Wierczka mieszczan wadowskich. Przytem opatrując, aby ławica landwójtowska zupełną była obrał sław. mężów za przysięgłe“ (7 ławników) i „Bartłomieja Sporowica za pisarza, będącego bakałarzem.“ [3])

---

[1]) Cons. nr. 14, p. 76. [2]) ibd. p. 165. [3]) Cons. nr. 6, p. 477.

W ciągu tego czasu wybory odbywały się rzadko, zależne od przyjazdu starosty zatorskiego lub jego zastępcy. Dlatego na urzędach radzieckich spotykamy tych samych ludzi ze zmianą corocznie zazwyczaj jednego rajcy; czasem przez 4 lata, [1]) a nawet i dłużej niema żadnych zmian. Jaką zasadą posługiwano się tutaj, trudno odgadnąć z ksiąg pozostałych, gdyż prócz szeregu nazwisk niema żadnych danych. Z wyborów, jakie rok po roku przedsiębrał Pruszyński, wnosićby należało, że co roku w miesiącu maju powinny następować wybory. Przedłużanie terminu wyborów, powodowane nieprzybyciem starosty zatorskiego, doprowadzało do tego, że radcy przez niego obrani lub potwierdzani, byli prawie dożywotni. Powodowało to rozmaite spory i ekscesa w mieście, ciągnące się latami, gdyż rajcy nie składali rachunków, a nadto prześladowali swoich przeciwników osobistych.

Ciekawymi pod względem obyczajowym są wypadki z lat 1630-1634. Początek do sporu dała żona rzeźnika Krzysztofa Meresza, która na rynku obelżywemi słowy zwymyślała żonę Walentego Wierczkowica, rajcy wadowickiego. Zasądzono ją na 30 grzywien zamkowi zatorskiemu, 3 miastu i na więzienie. — Kara nawet naówczas za wysoka. Meresz wniósł apelacyę na sądy zwierzchnie zatorskie. [2]) W kilka dni potem Meresz zarzucił fałsz aktom i radzie, że nie zapisano jego apelacyi, a gdy mu akta pokazano, powtórzył to samo drugi raz. [3]) Przeciw temu zaprotestowała rada uroczyście. Na razie odwlokła się sprawa z Mereszem i jego żoną. Szukał on przyjaciół w mieście, którzyby poparli jego sprawę i dobrawszy sobie Walentego Bernackiego i Wawrzyńca Raczka [4]), namawiał gromadę, która się zbierała w jego domu, żeby się miasta nie bali, bo starosta żadnych grzywien nie bierze, „choćby nie wiem co zbroili“ — jak mówi reprotestacya rady przeciwko trzem powyżej wymienionym. Pospólstwo zaniosło do ksiąg protestacyę „przeciw Walentemu Wierczkowicowi, będącemu wtedy burmistrzem, a to, że gdy się zebrali prywatnie, aby prosić, starosty zatorskiego, by rada miejska uczyniła rachunki z podatków miejskich i królewskich i o wybór nowej rady, gdyż ta od 20 kilku lat(s) urzędowała i rachunków nie zdawała, jednych surowemi słowy odstraszyć chciał i przez prywatne więzienie oprymować.“ Trzej przywódcy, przyprowadziwszy gromadę do ratusza, naszarpali się aktami i stołem sądowym, a zwłaszcza Meresz, który najwięcej gadał, księgom fałsz zadał, księdza słowy uszczypliwemi złajał, gdy go upominał, żeby nie znieważał

---

[1]) Cons. 5 nr. 808. „Quietatio dominorum consulum“ z rachunków miejskich za r. 1592—1596. [2]) Cons. nr. 8, p. 247. [3]) ibd. p. 250. [4]) ibd. p. 269, 270.

urzędu. Gdy go do więzienia słudze miejskiemu prowadzić kazano, nie chciał iść, z pięściami się na niego porwał, poczem wszyscy rajcy musieli się ruszyć i zaprowadzić go do więzienia. Tam „cały dzień wołanie wszeteczne i sromotne czynił wielkim głosem z przygróżkami i odpowiedziami,“ kazał sobie nosić piwo i gorzałkę, nazbierał, „siła“ rebelizantów, tam sobie „karczmę uczynili i krzykali oręża gołego dobywając, po ścianach tłukąc, wołali, burzyli, jako się im podobało, z dudami na zniewagę wielką zwierzchności.“ Chcieli go odbić z więzienia i domagali się, żeby go rada wypuściła, ale rajcy „bez informacyi starosty“ zrobić tego nie mogli.

Pisarza miejskiego Bartłomieja Sporowica [1]) również nie zostawiono w spokoju. Meresz, Raczek i Bernacki zelżyli go in facie totius communitatis (w obliczu całego pospólstwa) i mówili, że nie godzien tu siedzieć, bo regestr miejski wydał, ławkę z nim potrącali i chcieli go wywrócić i z poza stołu wypchnąć. Wieczorem Bernacki i Raczek bez Meresza, który siedział w więzieniu, naszli na dom pisarza i byliby go obili, bo z kosturami przyszli, gdyby nie nadszedł landwójt, przed którym pierzchli. Urząd radziecki wymawia się, że „nie dlatego nie uczynił sprawiedliwości, żeby kalumnią za słuszną uważał (regestr kto inny wydał), ale że sam zniewagę ponosi i sprawę do starosty odkłada.“

W tydzień potem przybył do miasta Aleksander Kowieski, podstarości zatorski [2]), wobec którego wybrani zostali rajcami Jakób Wierczkiewic, brat Walentego, Jan Prasoł zwany inaczej Szeligą, Walenty Leniowic i Adam Wojaszkowic, lecz mimo to nie ustały kłótnie i swary w mieście. W samej radzie przyszło do rozdwojenia. Jan Prasoł i Jakób Wierczek zanoszą protestacyę [3]) w niespełna 3 miesiące po wyborach przeciw Adamowi Wojaszkowicowi i Adamowi Leniowi, nowym rajcom, którzy poraz pierwszy tę godność sprawowali, „iż oni nie obejrzawszy się na stare lata i siwy włos, jako przedtem kiedy byli nie obrani rajcami, tak i teraz rajcami zostawszy, onych znieważają i podburzają pospólstwo z innymi rebelizantami, zakazując dawania składek na spłatę długu, zaciągniętego in fidem suam na potrzeby miasta i za zezwoleniem pospólstwa; zbierali się na naradę w domu Lenia i potem wysłali Meresza do Mikołaja Komorowskiego, wójta wadowickiego i starosty nowotarskiego na poradę, któremu Meresz już od dwóch lat tajemnice miejskie wynosi,“ w końcu oświadczają, że z powodu tego nie mogą spełniać swych obowiązków. Meresz, ufny w protekcyę pana z Komorowa, wystąpił w tydzień potem

[1]) ibd. p. 273. [2]) ibd. p. 273 (r. 1632, d. 14 lipca.) [3]) ibd. p. 287.

przeciw burmistrzowi zarzucając mu, że akta landwójtowskie leżą u niego, nazwał dom jego karczmą pod wiechą, gdyż pan burmistrz trudnił się z zawodu szynkiem, i zagroził, że „będzie o tem pan z Komorowa wiedział.“ Przeciw temu wniósł landwójt Jan Młynarski protestacyę, [1]) oświadczając, że akta oddawał wójt landwójtowi w domu burmistrza. Po kłótniach a nawet i bójkach między zwolennikami Meresza a Wierczkowiców wybrano 9 mężów do sprawdzenia rachunków, którzy jak mówi protestacya rady, [2]) ważyli się schadzać w domu Meresza, Bernackiego i Raczka, tam się tajemnie naradzali, tajemnice miejskie obcym wynosili i chcąc się pozbyć pisarza Sporowica, który był zarazem bakałarzem t. j. dyrektorem szkoły, wysłali do Krakowa Raczka i sprowadzili nowego bakałarza, sprowadziwszy go zaś, otworzyli szkołę wytrychem, co im podstarości zganił, że starego bakałarza od 16 lat, piastującege swój urząd, z miasta wypędzać chcieli.

W r. 1633 z końcem stycznia [3]), zakłada landwójt Młynarski wraz z żoną nobili Magda Zarzeczka na majątku Meresza 70 zł. p., Raczka 30 zł. p. i Bernackiego 49 zł. p. za szkody różne, fałsze i krzywdy (iniuriatoribus falsitatibus), Raczkowi nadto nałożono wielkie i niesprawiedliwe podatki na dom, który miał przejąć według szacowania po Ryczywołach· Gdy go rada upomniała o zapłatę, przywiódł dwie krowy pod ratusz i postawił „na despekt urzędowi.“ W kwietniu rada chce ich zmusić do zapłacenia kar za ekscesa, co starosta zatorski nakazał, lecz się tłómaczą, że ich uwolnił i żądają czasu do pokazania listu, do czego rada niedopuszcza, gdyż „in re iudicata non approbata niema być apelacya.“ Kar nie zapłacili, do więzienia iść nie chcieli, a Raczek pomimo dwukrotnego wezwania nawet nie stanął przed radą.

Dopiero w grudniu [5]) zjechał do miasta Jakób Zaduski, podstarości zatorski, z ramienia Stanisława hr. na Wiśniczu Lubomirskiego, wojewody ruskiego i starosty zatorskiego, celem załagodzenia tych sporów, jakie między radą a pospólstwem powstały, t. j. „krzywd, które sobie rzeczpospolita pretenduje mieć od urzędu swego,“ a po przeprowadzeniu dochodzeń wykazało się, że landwójt, zebrawszy punkta, w których pospólstwo zostało ukrzywdzone i spisawszy je, pobudził gromadę przeciw radzie, potem przesunął się na stronę rady, sekreta pospólstwa wydał i regestr krzywd dał urzędowi. Podstarości uznał Młynarskiego za sprawcę buntu i kazał przeciw niemu sądownie wystąpić; dalej skasował wszystkie kary, nakładane przez radę w czasie bezkrólewia, kiedy omnia iura silent, na

Bibl. Jag.

[1]) ibd. p. 289. [2]) ibd. p. 293. (31. XII. 1633). [3]) Cons. nr. 8, p. 298—299.
[4]) ibd. p. 307. [5]) Cons. 11, p. 33.

Meresza, począwszy od kary na jego żonę, Raczka i Bernackiego i wreszcie przeprowadził wybory nowej rady. Z dawnych radców pozostali Jakób Wierczek i Adam Wojaszek a nadto weszli Walenty Bernacki i Paweł Śliz; Meresz i Raczek zostali wybrani ławnikami. Wyborów dokonało pospólstwo, podstarości wybranych zatwierdził.

Opozycya, objąwszy urząd, dochodziła dalej krzywd miasta w sprawie rachunków, których nie składali dawni burmistrze, obracający pieniądze miejskie na swoją korzyść. Proces w imieniu miasta wytoczył jako instygator landwójt Jan Młynarski [1]) przeciw Walentemu Wierczkowi, że za jego burmistrzostwa r. 1628 sumaryusz krzywd, podany przez pospólstwo, sfałszował jego ojciec Jakób Wierczek, dał przepisać pisarzowi Sporowicowi i kwit z rachunków sfałszowany dał wciągnąć do ksiąg, chociaż pospólstwo nie zatwierdziło rachunków. Młynarski jako sam „skonwinkowany“ nie mógł dalej oskarżać, dlatego pospólstwo wybrało osobnego instygatora, który odtąd zastępował pospólstwo i w jego imieniu przemawiał, co dotąd było atrybucyą landwójta. Instygatorem został Krzysztof Meresz, ów przewódzca opozycyi przeciw radzie, a urząd ten przeszedł nawet na jego syna. Meresz oskarżył Walentego Wierczka [2]) o zabranie 130 zł. p. kościelnych pieniędzy, o nieprawne wybranie 4 poborów w 1632 r. zamiast 2 od rzemieślników i komorników, o niesprawiedliwe wybieranie podymnego i czopowego, Jakóba Wierczka zaś o defraudacyę miejskich pieniędzy i niezłożenie rachunków od lat 30, t. j. od swego wyboru i sfałszowanie pokwitowania za burmistrzostwa swego syna. Gdy mu zaprzeczyli obaj, mówiąc, że wszystko w porządku, pokazał skrobania, wycierania i poprawianie w księdze i oszacował szkody na 20 tysięcy zł. p. Oskarżeni chcieli apelować, lecz apelacyi nie dopuszczono, za zuchwałe zachowanie się wobec urzędu skazano ich na areszt i grzywny, rękojemców także wsadzono do aresztu. Proces zakończył się ugodą z d. 10. października 1534 r., zawartą między miastem a Jakóbem i Walentym Wierczkami w domu burmistrza Adama Wojaszkowica przy obecności Maksymiliana Jurzycy, sędziego sochaczewskiego i Jakóba Zaduskiego podstarościego zatorskiego, na mocy której zapłacili miastu 1300 zł. p. tytułem odszkodowania za wszelkie szkody, jakie miasto poniosło w czasie ich urzędowania. W następnym roku przy nowych wyborach wybrano jeszcze Jakóba, Wierczkowica rajcą. Odtąd nie piastują Wierczkowice żadnych urzędów opuszczają miasto i osiadają w Kazimierzu pod Krakowem.

[1]) ibd. p. 43. (r. 1634). [2]) ibd. p. 53 i następne.

Wyborów wszystkich rajców i ławników aż do r. 1654[1]) dokonywał starosta zatorski zazwyczaj przez swego zastępcę, nie trzymając się nigdy terminu. W r. 1649[2]) i 1650 wybrał Kazimierz Kulwiński podstarości zator. 2 rajców „secundum leges et statuta regni", a 2 miasto. Wybory odbywają czasem co roku, niekiedy po dwóch lub więcej latach. Niewiadomo jednakże, czy wszystkie wybory notowano w księgach. Dopiero od r. 1663[3]) starosta lub jego zastępca wybiera stale 2 rajców a 2 miasto. Wybory o ile są notowane odbywają się co roku, zresztą znajdują się tu także paroletnie przerwy.

Kwestyę wyborów rady rozstrzygnął i ustalił dopiero sąd komisarski królewski ordynacyą, którą poniżej w całości podaję:

Ordynacya

dobrego rządu w miasteczku J.K.MC. Wadowicach ex decreto Judicii Commissarialis S. R. Mtis Dni Clemtmi die 28 Mensis Maii 1727 ułożona.

Co do elekcyi burmistrza i radnych.

1. Elekcya burmistrza i radnych według dawnego zwyczaju powinna bywać primis diebus Maii na ratuszu, na którą elekcyę pospólstwo wadowskie wraz z urzędem radzieckim i lentwójtowskim i ławniczym obierać sobie powinno kandydatów, a z tych obranych zwierzchność staroscińska zatorska ma wybrać dwóch i aprobować za radnych, a pospólstwo drugich dwóch, i ci po roku jednym, zacząwszy od starszego, burmistrzami być mają, jeśliby zaś z tych obranych czterech tak przez zwierzchność starościńską jako i pospólstwo który zmarł, więc nie czekając expiracyi lat czterech na miejsce zmarłego ma podać pospólstwo kandydatów dwóch z ławników lub pisarzów, aby jeden z nich był na radziectwo obrany od jurysdykcyi starościńkiej, z tych zaś czterech burmistrzów i radnych nie ma być żaden prywowany bez słusznej przyczyny i konwikcyi prawnej, ale dożywotni być mają i powinni.

2. Rząd dobry w mieście ciż radni mają prowadzić na sessyach z lentwójtem ławnikami i dwunastą mężami, którzy mężowie mają być wybrani z każdego cechu po jednym, a z pospólstwa przez radnych, mają być obrani sześciu z ludzi trzeźwych, uczciwie się sprawujących i possessyonatów, a jeśli można uczonych i pisać umiejących, i ci sami tylko do wszelkich obrad publicznych należeć mają, wyłączając innych z po-

---

[1]) ibd. p. 179 i Cons. nr. 12., p. 49, 266, 283, Cons. nr. 14. p. 78, 245.

[2]) Cons. ur. 13, p. 283., Cons. nr. 34, p. 29.

[3]) Cons. nr. 16, p. 13. (1663), p. 154 (1664).

spólstwa a osobliwie z białéj płci, a ci sześciu obrani mają jurament wypełnić z drugiemi cechowemi na wierność obrad i sekret.

4. Konsultacye i obrady swoje na ratuszu odprawiać mają z radą, lentwójtem, ławnikami, mężami 12 i obranemi sześcią z pospólstwa. Któryby zaś dobrowolnie i z umysłu od obrad publicznych absentował się, a burmistrzowi o tem nieopowiedział, za każdy raz ma odłożyć grzywnę jednę nie odpuszczenie do rąk lunara na potrzeby miasta pod egzekucyą miejską.

3. Dla dobrego rządu ma miasto i pospólstwo na sessyi publicznej obrać dwóch lunarów, t. j. z rady lunara jednego, a z ławników podlunaszego co rok, którzy wszelkie procenta i podatki odbierać powinni, komu należą oddawać, z oddanych kwity corocznie produkować, super zaś retentis burmistrze za podaniem paletu przez lunarów egzekucyi pozwolić, częścią przez młodszych z cechów i pospólstwa, częścią przez zapieczętowanie rzeczy ruchomych lub wzięcie ciąży.

5. Lentwójt jeden, ławników sześciu (s) w tym mieście być powinno, z tych na miejsce zmarłego magistrat wadowski ma prezentować JMC panu wójtowi trzech z pospólstwa, a z tych jednego JMC P. wójt obierze, ten zaś przysiąc będzie powinien na ratuszu według roty w prawie magdeburskiem napisanej.

6. Pisarza do akt p. p. radni sobie obierać a lentwójt, ławnicy ile distincta iurisdictio także sobie obierać mają, wolno im zaś mieć i jednego, gdy od obojga urzędów będzie obrany i akceptowany.

7. Instygatora urząd radziecki lunara i innych officialistów także rada obierać ma z ławnikami i pospólstwem, ile ten podatki wybierać będzie, który corocznie na ratuszu zachować się ma, expensowane zaś za assygnacyami burmistrzów, lunar przysięgły sumy i podatki produkować ma.

8. Radni i lentwójt od podatków z jednego domu wolni być mają, z innych zaś domów i gruntów zarównie z drugiemi według proporcyi dóbr dokładać się powinni.

9. Ponieważ zaś praktykuje się, że tak p. burmistrz i radni jako i pospólstwo zamiast wezwania Ducha św., aby był pomocą do obrad, ile wprzód się mocno napiją, a potym pijani zasiadają i swary, chałasy z zgorszeniem ludzi robią, więc serio się przykazuje aby p. burmistrz i rada dali z siebie przykład, trzeźwo się zachowali pod karą grzywien czworo czternastu i więzienia osobistego przez niedziel dwie i prywacyi z urzędu na zawsze.

10. Że zaś się to w pospólstwie praktykuje, że pijani przychodzą, to na tych moc mieć będą p. burmistrz i radni sądzić według występku

11. Protokół dekretów i inne wpisy miasto każde porobić każe książki, w które dekreta będą wpisowane i one wyjmowane przez pisarzów.

12. Każdy pisarz, dziękując za pisarstwo, powinien według rejestru przez radę podpisanego wszystkie akta oddawać następcy swemu po przysiędze wypełnionej, jako i uważać odbierając od pisarzów, by fałszu nie było.

13. Ta ordynacya jedna na ratuszu na tablicy druga w sessyi ma być inserowana. [1])

Ordynacya powyższa nie zmienia kompetycyi wyborów, gdyż 2 rajców wybiera starosta, a 2 miasto, akcentuje jednakże dość silnie prawo dożywotniego sprawowania urzędu przez raz obranych radców i oznacza termin wyborów co 4 lata, Sprawowanie urzędu rajcy połączone było jednakże ze stratą czasu i wielu kłopotami, tak ze strony samych obywateli, jakoteż i ze strony zwierzchności, t. j. starosty zatorskiego lub jego zastępcy [2]), dlatego nikt dłużej nie chciał pozostać na urzędzie zwłaszcza w czasach niespokojnych, jak konfederacyi barskiej i w pewnych latach po pierwszym rozbiorze Polski. Pospólstwo niekiedy nie przyjmuje rezygnacyi [4]) i stara się o potwierdznie tych samych na dalsze 4 lata. W r. 1765 [3]) starosta zatorski Piotr Dunin nie mógł przybyć na wybory, nakazuje wybór 4 radców przez wota lub kreskowanie i zatwierdza potem wybór. W następnej kadencyi r. 1769 [5]) nakazuje wybrać 8 kandydatów, z których obiera 4 rajców i zaleca, aby odtąd każdy co roku po kolei był burmistrzem, a nie jak dotąd było, aby jeden i tensam dwa lub trzy lata sprawował urząd burmistrza. Rozporządzenie to zmienił w r. 1771 [6]), zarządzając, żeby rajcy co kwartał się zmieniali z powodu czasów niespokojnych (konfederacya barska). W r. 1773 miasto wybiera 8 kandydatów, lecz już przy następnym wyborze r. 1777 4 rajców, których komisarz starostwa zatorskiego Szumlański imieniem starosty zatwierdza. Odtąd nie widać wpływu starosty na wybory, miasto wybiera samo radę, nie wiadomo, czy wybór wymagał zatwierdzenia ze strony rządu. W r. 1784 dn. 29. IX. wyszło rozporządzenie cyrkułu myślenickiego [7]) do wszystkich

---

[1]) Z odpisu dyr. Ignacego Rychlika przechowanego w Arch. m.

[2]) Cons. nr. 21, p. 113. [3]) Cons. nr. 22, p. 276. (1754). [4]) Cons. nr. 28, p. 217.

[5]) Cons. nr. 29, p. 137. [6]) Cons nr. 19, p. 309.

[7]) Prothocollon currendarum 1780—1785 r., p 185. Arch. m. Skawiny.

miast w cyrkule położonych, ogłoszone pospólstwu dn. 10. X. przez burmistrza Józefa Gustkiewicza, [1]) na mocy którego miasto wybrało nowych urzędników kasyera i kontrolora. Wolne wybory rady „zwyczajnym sposobem“ trwały czas niejaki, gdyż brakło rządowi austryackiemu „wysłużonych oficerów, którzyby na urzędach radzieckich mogli być pomieszczeni.“ [2])

W ciągu tego całego okresu widać ogromną przewagę i wpływ na wybory starosty zatorskiego lub tegoż zastępcy, który zmienia sposób wybierania na urzędy często samowolnie, wydaje nowe rozporządzenia, nawet ordynacya komisarska z 1727 r. nie jest szanowana przez starostę, którego list więcej znaczy, aniżeli rozstrzygnięcie królewskich komisarzy.

Po wyborach nowo obrani rajcy składali przysięgę przepisaną w prawie magdeburskiem, [3]) poczem oddawał stary burmistrz pieczęć miejską i skrzynię z aktami nowemu burmistrzowi, nakoniec następowało przyjęcie starosty lub podstarościego na koszt miasta; czy przy wyborach odbywały się jeszcze jakie inne ceremonie prócz tych, niewiadomo.

Każdy z 4 członków rady sprawował kolejno urząd burmistrza. W XVI. w. zmieniają się rajcy na urzędzie burmistrza dosyć często, o ile ze zmiany samych tylko nazwisk sądzić można co 4 lub 6 tygodni, w XVII. w. począwszy od 1637 r. co kwartał, [4]) od wydania ordynacyi przez sąd komisarski r. 1727 co rok, w czasie konfederacyi barskiej co kwartał, co trwało kilka lat.

Obowiązkiem burmistrza było zwoływać radę na posiedzenia, zbierać podatki i składki na potrzeby miejskie i zarządzać kasą, z czego musiał zdawać rachunki po upływie czasu swego urzędowania, przedstawiając regestra dochodów i rozchodów i kwity. W r. 1675 [5]) Sebastyan Jasiński, podstarości zatorski wraz z pisarzem prowentowym zamku zatorskiego

[1]) Cons. 32, p. 4. [2]) Prothocollon currend. 1780—1785 r., p. 142, w Arch. m. Skawiny. Rozporządzenie Gubernium z d. 23. V. 1784 r.

[3]) Groicki: Porządek sąd. i spraw . m. 1630, p. 14. —

Przysięga radziecka. — Ja A. B. C. D. przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu, i Najaśniejszemu Panu naszemu, królowi polskiemu, i też wszystkiemu pospólstwu miasta tego, być wiernym, i sprawiedliwość równie wszystkim, tak bogatym jako ubogim: sąsiadom i gościom, czynić i mnożyć, a niesprawiedliwość tępić i niszczyć. Praw, przywilejów, poczesności i też pospolitego pożytku miasta strzedz i mnożyć, jako najlepiej będę umiał i mógł: tajemnic miejskich nikomu nie zjawiać, słowem albo uczynkiem. Rozterków w mieście nie dopuszczać sierót i wdów podług swej możności bronić. A tego nie chcę opuścić dla przyjaźni, mierziącki, bojaźni, darów, albo innej rzeczy. Tak mi Panie Boże pomagaj.

[4]) Rachunki miejskie nr. 10. [5]) Cons. 15, p. 164.

urodzonym Błażejem Nowakowskim z powodu sporów między radą i burmistrzami a całem miastem „a to ratione czynienia rachunków i nieposłuszeństwa i swawoli mieszczan stanowi,“ „aby każdy rezydent, któremu będzie czas expirował wytrzymania kwartału swego obesłał wcześnie gromadę do rachunków, do których żeby gromada stawała i z instygatorem, po uczynionych rachunkach, jako sprawiedliwie uczynione, żeby ich iuramentem poprawił, a ten któremu rezydencya przypadać będzie, żeby zaraz odebrawszy rachunki i skrzynki żeby zaraz przyjął, a przeszły rezydent, jeśliby czego rachunków miastu powinien był, żeby to oddał.“ Rzadko jednak wymagano przysięgi, chyba gdy burmistrz nie mógł przedstawić regestrów, wskutek zniszczenia ich n. p. przez pożar, jak się to stało w r. 1726.

Do sprawdzania rachunków przeznaczono komisye złożone w XVI. w. z kilku mężów zaufania i „ławdwójta wraz z młodymi i starymi przysiężniki,“ [1]) w r. 1632 [2]) wybrało pospólstwo 9 mężów, potem wybierano 12 plenipotentów („tribuni plebis“), [3]) w XVIII. wieku bumistrz zdaje rachunki wobec sesyi całego pospólstwa.

Pod opieką burmisrza i w jego domu znajdowała się skrzynka z księgami miejskiemi i pieczęć miejska, jakoteż inwentarz jaki się znajdował w ratuszu.

Posiedzenia rady odbywały się w domu burmistrza, potem w ratuszu, o którym spotykamy wzmiankę dopiero w r. 1633. [4]) Ratusz spłonął w r. 1726, wystawiono nowy z drzewa kryty gontami składający się według opisu z r. 1758 [5]) z izby sądowej, więzienia i izdebki. W ratuszu odbywały się także sesye pospólstwa, w czasie przebudowy zaś na placu obok ratusza.

Na posiedzeniach rady muszą z reguły być obecni burmistrz i 3 rajcy. W razie nieobecności burmistrza, zastępuje go ten z rajców, na którego przypada kolej objęcia tej godności, a swoje miejsce zasadza starym rajcą lub landwójtem, który bardzo często zastępuje rajców. Prócz rajców nowych (sedentes lub residentes) t. j. tych co urzędowali, musieli być czasem obecni starzy rajcy (vetusti), t. j. ci, którzy przedtem sprawowali ten urząd. Gdy się rozchodziło o ważniejsze sprawy posiedzenie rady odraczało się z powodu nieobecności starych rajców. Zastępstwo rajcy obejmuje rajca stary lub landwójt, wtedy i to zawsze, gdy dany rajca jest

---

[1]) Cons. 5, p. 808 (1597). [2]) Cons. 8, p. 293. [3]) Cons. 12, p. 169 (1648).
[4]) Cons. 8, p. 307. [5]) Cons. 24, p. 91.

osobiście interesowany, a gdy cała rada wnosi protestacyę z powodu zniewagi jej wyrządzonej lub nieposłuszeństwa pospólstwa, zasadza swe miejsca starymi rajcami i landwójtem, który wtedy przewodniczy.

Uchwały rady i pospólstwa, wybory rady, pisarza, landwójta i ławników, instygatara i mężów zaufania, jakoteż wszelkie sprawy sądowe i prawne zapisywano do ksiąg miejskich, które prowadził pisarz a strzegł ich burmistrz, gdyż księgi, rachunki, akta, przywileje miejskie i pieczęcie, złożone w skrzyni, zamykanej na klucz, pozostawały pod jego opieką i w jego domu. Księgi dzielono na dwie grupy: akta ważniejsze (acta maiora), w których mieszczą się wpisy prawne mające długotrwałe, wieczyste znaczenie, i mniej ważne (acta minora, prothocolla): jak akta procesowe, pokwitowania i t. p., i protokoły z obrad i uchwał pospólstwa. Dla stron wystawiał pisarz miejski odpowiednie wyciągi z ksiąg w formie dokumentu, opatrzonego pieczęcią miejską [1]).

Pieczęci miejskich z czasów Rzeczypospolitej polskiej dochowało się dwie: większa i mniejsza. Pieczęć większa pochodzi prawdopodobnie z 1751 r., [2]) gdyż rada miejska, widząc niewyraźną pieczęć miejską starodawną, kazała nową wybić, („nowa zdaje się niby insza“), ogłaszając, że akta tak pod dawną jaki pod nową pieczęcią mają być ważne. Wspomniana starodawna pieczęć miejska, nie dochowała się, pochodziła z r. 1633 [3]), gdyż w tym roku poprzednia zginęła u burmistrza Adama Wojaszkowica „z krużlika na oknie“ pod bytność jakiegoś szlachcica wraz z czeladzią. Wtedy ową „starodawną,“ o której rada wspomina, kazano zrobić, a jej kopią jest pieczęć z 1751 r. Pieczęć większa przeznaczona była do odciskania w wosku zazwyczaj przez papier, kształt jej jest owalny (45 mm. sz., 49 mm. dł.), w środku na tarczy przedzielonej na dwie połowy herb miasta (po lewej stronie połowa orła piastowskiego, po prawej okrągła baszta), na wierzchu tarczy korona, wokoło ornament, w otoku napis: SIGILLUM | OFFICI: MAGIST: CIVITATIS | SAECÆ: REGI· MTS | WADOWICE: (Sigilum fficii magist[ratualis] civitatis sacræ regiae

[1]) Cons. nr. 4, p. 7. Początek i zakończenie dokumentu wystawionego przez radę (pisownia ówczesna): „My burgmistrz Jan Baluch gi zupelna Radda masta Wadowicz krolia iego milosczi gi wssisczy wespolek na ten czas w prawie swym siedzączczy znamo czynimy przez ten list swoi wlastny kazdemu wobecz zwlascza dla lepsei pewnoszczi,“ . . . . . „a tak myssmy są ktemv listowi pieczecz nasse vlastna wadowska mieiska prziczisneli z zwolia nassa wsitkiei rady gdzie są przi tym wsitczy na ten czas Raicze byli dla lepssego swiadecztwa pewnosczi yemu gi kasdemu ginssemu. Dan a pisan w Wadowiczach w poniedzalek przed srzodopostną Niedzielą (9. III.), Liata bozego 1550.“

[2]) Cons. nr. 21, p. 95. [3]) Cons. nr. 11, p. 3. (Manifestatio amissi sigilli maioris).

maiestatis Wadowice). Pieczęć mniejsza do farby, owalna (33 mm. sz., 39 mm., dł.) z herbem na tarczy ozdobionej podobnym ornamentem jak pieczęć większa z tą różnicą, że połowa orła znajduje się po prawej stronie, baszta po lewej, napis w otoku: *MAGISTRATUS WADOWICENSIS. Obie pieczęcie wykonane są w mosiądzu, opatrzone drewnianemi rączkami, toczonemi i malowanemi na czarno.

W r. 1733 [1]) były trzy pieczęcie miejskie „żelazne dwie a trzecia stara wielka mosiądzowa," tę samą ilość i te same pieczęcie wymienia inwentarz z r. 1650 [2]). Wszystkie te pieczęcie zaginęły, lub też umyślnie w 1751 r. zniszczone zostały. Inwentarzów z XVIII. w. brak, gdyż spisywano je osobno i nie wciągano w księgi, dlatego nie wiadomo, czy i wtedy były w użyciu 3 pieczęcie, czy tylko te 2, które się dochowały. Z aktów także nie można dociec, gdyż pieczęcie przykładano tylko do aktów luźnych, a tych niema prawie zupełnie w miejskiem archiwum.

Pisarz miejski (notarius) był urzędnikiem miejskim, wybieranym przez starostę zatorskiego, zapewne na przedstawienie rady, od XVIII. wieku przez radę. Pisarze pozostawali kilka a nawet kilkanaście lat, czasami do śmierci na urzędzie. Sprowadzano ich z Krakowa. Udawało się w tej misyi czasem 2 radców; zazwyczaj jakiegoś scholara, lub zaszczyconego akademickim tytułem bakałarza, przywożono do Wadowic, gdzie oprócz pisarstwa przy urzędzie radzieckim i landwójtowskim, był dyrektorem szkoły, t. j. jedynym nauczycielem szkółki wadowickiej. Pisarz pobierał jako zapłatę za pisarstwo po 2 gr. a za nauczanie po 2 gr., razem 4 gr. z każdego domu (od XVII. w.). Czy miał udział w dochodach, płynących z opłat sądowych lub z należytości za wpisanie aktu do ksiąg (t. zw. pamiętne), nie wiadomo. Płacę tę podwyższono pisarzowi w r. 1785 [3]) do 100 zł. r.

Rajcy miejscy nie pobierali za swoje trudy żadnych wynagrodzeń w gotówce, wolni byli jednak od podatków, od 1562 r. [4]) musieli składać z wyjątkiem każdorazowego burmistrza datki na żołnierzy i pospolite ruszenie, co prawdopodobnie wnet ustało. W r. 1592 [5]) wypuszczono browar miejski w dzierżawę z tym warunkiem, że każdy rajca, ile razy będzie burmistrzem do roku, ma prawo warzyć dla siebie jedną warkę piwa albo odstąpić komu innemu to prawo za zapłatę. Czy to długo trwało, nie wiadomo. W r. 1757 [6]) Szymon Odrowąż Waligórski, miecznik smoleński i starostwa zatorskiego ekonom, ustanawia, że rajca będący przez

[1]) Cons. nr. 11, p. 38. [2]) Cons. nr. 34. [3]) Cons. nr. 35, fol. 28. p. 87.
[4]) Cons. nr. 14, p. 76. [5]) Cons. nr. 5, p. 598. [6]) Cons. nr. 22, p. 14.

rok burmistrzem, ma sobie strącić za swoje prace i fatygi 100 zł. p. z nadwyżki, gdyby jaka pozostała po zapłaceniu podatków. Czy i to rozporządzenie obowiązywało przez czas dłuższy?, — nie można na podstawie aktów powiedzieć.

Prócz pisarza ordynacya wspomina o dwóch lunarach, których miasto ma wybierać celem zbierania podatków. Akta o lunach milczą, wymieniają raz sukkolektorów, ale ci przeznaczeni byli do poboru podatku królewskiego, „cła nowego," ale nie określają bliżej ich czynności. W r. 1777 [1]) sesya pospólstwa wybrała dwóch mieszczan do wybierania „łopatkowego," opłat od koni, zboża („od korców") i targowego.

Instygator miejski mąż zaufania pospólstwa a zarazem mowca, który w imieniu gromady przemawiał, wybierany był przez pospólstwo począwszy od 1634 r. Obowiązkiem instygatora było pociąganie do odpowiedzialności wszystkich tych, którzy nie uczynili zadość obowiązkom obywatela, t. j. nie chcieli złożyć przysięgi obywatelskiej, płacić podatków, zdradzili tajemnice miejskie lub działali na szkodę miasta. Instygator miejski nie pobierał żadnego wynagrodzenia, ani nie był wolny od podatków.

„Sługa miejski" był woźnym, policyantem a nawet stróżem nocnym, zwoływał na polecenie burmistrza rajców, ławników i pospólstwo na posiedzenia i roznosił pozwy. W r. 1777 [2]) wybrano drugiego stróża nocnego z płacą 100 zł. górskich [3]).

Pierwszym stopniem do wszelkich godności był urząd ławnika, albowiem z pomiędzy ławników obierano rajców i instygatora i zazwyczaj z pośród byłych ławników owych 6 mężów z pospólstwa, o których §. 4 ordynacyi wymienia. Na urzędy dostawali się obywatele zamożniejsi, „possesionati," mający domy i grunta w mieście lub cechmistrze, mogący liczyć na poparcie braci cechowej przy wyborach.

Od urzędników honorowych czy płatnych wymagano pewnego wykształcenia, ordynacya kładzie nacisk na to, żeby przynajmniej pisać i czytać umieli i rozumieli się jako tako na prawach.

Znajomość pisania i czytania nie była w mieście ogólną nawet wśród bogatszych mieszczan, więc często trudno było uczynić zadosyć przepisom ordynacyi, wybierano zatem niepiśmiennych także na najwyższe urzędy. W XVII. i XVIII. w. występuje burmistrz, landwójt i instygator, nie licząc wielu ławników, cechmistrzów i mężów zaufania, którzy na podpisie, jako nie umiejący pisać, kładą trzy krzyże

---

[1]) Cons. nr. 31 a, p. 20. w Urzędzie hipot. c. k. Sądu obwod. w Wadowicach.

[2]) ibid. p. 22. [3]) Zł. górski czyli tynf = 2 zł. p.

Pospólstwo, „pospolity człowiek,“ inaczej gromada (communitas) należy do ważnych czynników w zarządzie miasta. Zakresu działania pospólstwa nie określa żadna ustawa lub rozporządzenie starosty, ani też ordynacya z r. 1727. Znaczenie jego widoczne jest zwłaszcza XVIII. w., w którym spisywano szczegółowe protokóły z każdej sesyi pospólstwa. W XVI. w. zapisano kilkanaście uchwał gromadzkich, i to mających ogólniejsze znaczenie, odnoszących się po największej części do ogółu obywateli; w XVII. w. pospólstwo występuje częściej, jest obecne przy wszystkich wyborach, przyjmuje rachunki, składane przez burmistrzów, a sprawdzone przez mężów zaufania, uchwala podatki na potrzeby miasta i wojsko, a od powyżej opisanych wypadków z r. 1632—1634 staje często w opozycyi przeciw radzie, którą mu się po części udało podporządkować pod swój wpływ. W XVIII. w. [1]) każdą sprawę przedkłada burmistrz pospólstwu, pospólstwo musi się zgodzić na daną propozycyę, a dopiero rada może wykonać uchwałę. Rada jest wtedy organem wykonawczym pospólstwa, albowiem w sprawie zarządu miasta ma zakres działania bardzo uszczuplony. Pospólstwo zarządza majątkiem miejskim, uchwala wydatki na potrzeby miejskie, wnosi prośby do starosty i upoważnia radę do przedsięwzięcia czynności prawnych w sprawach miejskich. Z wykonania „uchwały gromadzkiej“ burmistrz i rada zdają sprawę na najbliższej sesyi.

Kto brał udział w sesyach pospólstwa w XVI. w. trudno powiedzieć, gdyż sesyi notują księgi nie wiele i to tylko uchwały, nie podając nigdy liczby obecnych. W drugiej połowie XVII. w. a zwłaszcza w XVIII. w. z podpisów w księgach pod ważniejszemi uchwałami położonych, widocznem jest, że nie wszyscy mieszczanie brali udział w sesyach pospólstwa. Na podstawie tego i ordynacyi z r. 1727 można w przybliżeniu oznaczyć ilość i charakter biorących udział w zebraniach.

Należeli do pospólstwa:

12 cechmistrzów,
6 z obywateli osiadłych (possessionati),
rajcy starzy,
ławnicy starzy,
4 radców wraz z burmistrzem,
1 landwójt,
7 ławników, — razem około 30 osób, zważywszy, że nie wszyscy przychodzili na zebrania.

---

[1]) Cons. (prothocolla) nr. 21—25, 28—31, 31a passim.

Prawdopodobnie był to rodzaj wydziału, czy delegacyi wszystkiego mieszczaństwa, gdyż nie wszyscy chcieli przychodzić na zgromadzenia, zwłaszcza w czasie robót w polach. W XVI. w. i z początkiem XVII. o ile z niejasnych notatek wynika, zjawiała się „gromada zupełna, miejskiego prawa używająca" [1]). W r. 1603 [2]) uchwała pospólstwa nakłada karę 3 grzywien, na tego, który nie przybędzie na sesyę, a 5 grzywien i szeląg, jeżeli na wezwanie sługi miejskiego nie pójdzie do urzędu do sprawy. Z tego wynika, że nie kwapiono się zbytnio na sesyę, jeżeli takiej groźby musiano używać; więc prawdopodobne jest, że począwszy od drugiej połowy XVII. w. „zupełna gromada, miejskiego prawa używająca," czyli ogólne zebranie wszystkich obywateli, schodziło się raz lub parę razy do roku, a zresztą odbywała sesye delegacya składająca się z powyżej wymienionych osób.

Sesye odbywały się w ratuszu, w t. zw. izbie sądowej, gdy ratusza nie było, w domach prywatnych, a nawet na placu obok ratusza, o ile pogoda na to pozwalała. Sesyę pospólstwa zwoływał burmistrz przez obesłanie przez sługę miejskiego, lub też dzwonkiem, [3]) zdarzało się niekiedy, że sesya nie dochodziła do skutku, gdyż kilku obywateli nie stawiło się, wtedy sesyę odraczano. W XVI. w. rzadko notowane są sesye pospólstwa, częściej w XVII. w., nie wiadomo jednakże ile razy na rok, czy miesiąc odbywały się sesye; w drugiej połowie XVIII. w., od którego to czasu dochowały się protokoły rady prawie w całości, sesye pospólstwa odbywały się co tydzień, przytem zaznaczyć należy, że nie było stale oznaczonego dnia w tygodniu na zgromadzenia.

Sesyi pospólstwa przewodniczy burmistrz, w imieniu pospólstwa występował w obec rady i przemawiał landwójt, a niekiedy w razie jego nieobecności jeden z rajców, od r. 1634 t. j. od czasu utworzenia nowego urzędu instygatora miejskiego, przejmuje te atrybucye instygator. Głosowanie odbywało się przez wota lub kreskowanie, zazwyczaj zapisywano, iż na propozycyę burmistrza pospólstwo jednostajnym głosem się zgodziło, lub pozwoliło.

Sesya pospólstwa była zatem sejmikiem mieszczańskim, niekiedy aż nadto burzliwym, zdarzyły się bowiem bójki na sesyach [4]), raz nawet nietrzeźwy rajca rozpędził całe zgromadzenie [5]) (v. §. 9 i 10 ordynacyi).

---

[1]) Cons. nr. 4, fol. 34. [2]) Cons. nr. 6, p. 226. [3]) Cons. nr. 28, p. 38 (1764).
[4]) Cons. 23, p. 19. [5]) Cons. 29, p. 289.

(D. N.)

Teofil Klima.

III.
Część urzędowa.

A) Skład grona nauczycielskiego
przy końcu roku szkolnego 1906.

1. Arzt Seweryn, dyrektor w VI. randze, kawaler orderu Franciszka Józefa, honorowy obywatel miasta Wadowic.
2. Beer Alfred, nauczyciel, zawiadowca zbiorów rysunkowych, uczył rysunków w I. c, III. a, b, i c, IV. a i b, V. a, VI. klasie (asyst. przy nauce w I. a, i b, VII. i VIII. klasie), — 24 godzin tygodniowo.
3. Bett Ignacy, zastępca nauczyciela, w II. półroczu na urlopie.
4. Bienenstock Maks., zastępca nauczyciela, zawiadowca biblioteki niem. dla uczniów, uczył języka niemieckiego w I. c, V. b, VII. i VIII. klasie, — razem 18 godz. tyg.
5. Czech Ludwik, zastępca nauczyciela, uczył języka niemieckiego w II. c i matematyki w I. c, klasie, — razem 8 godzin tyg.
6. Fic Piotr, profesor w VIII. randze, gospodarz klasy VII., uczył języka łacińskiego w V. a i b, i VII. klasie, — razem 17 godz. tyg.
7. Fischer Stanisław, zastępca nauczyciela, uczył języka polskiego w III. a, IV. b i V. b, języka łacińskiego w II. c klasie, — razem 17 godzin tygodniowo.
8. Gawor Henryk, profesor, gospodarz klasy VI., zawiadowca biblioteki nauczycielskiej, uczył języka łacińskiego w IV. b i VI., języka greckiego w VIII. klasie, — razem 17 godz. tyg.
9. Guzdek Jan, profesor, gospodarz klasy V. a i b, uczył języka greckiego w III. c, IV. b, V. a i b, klasie, — 19 godzin tyg.

10. Hubert Stanisław, profesor, zawiadowca gabinetu historyi naturalnej, gospodarz klasy III. b, uczył historyi naturalnej w I. b, III. a i b, V. a i VI., matematyki w II. b, III. a i b, klasie, -- razem 19 godzin tygodniowo.
11. Jun Franciszek, zastępca nauczyciela, gospodarz klasy II. b, uczył języka łacińskiego w II. b, greckiego w III. a i b, klasie, — razem 18 godzin tyg.
12. Kamiński Adolf, zastępca nauczyciela, gospodarz klasy IV. b, uczył języka łacińskiego w I. b, matematyki w I. b, III. c, IV. b, fizyki w IV. b, klasie, — razem 20 godzin tyg.
13. Ks. Karaś Zygmunt, Dr. filozofii i św. Teologii pap. gregoryańskiego uniwersytetu w Rzymie, profesor w VIII. randze, odznaczony expos. canonicali, uczył religii w 1. a, II. a, III. a i b, V.a i b, VI., VII. i VIII. klasie, — razem 22 godzin tyg.
14. Klima Teofil, profesor, uczył geografii i historyi w IV. a i b, V. a i b, VI. klasie, — razem 18 godzin tyg.
15. Konopek Mieczysław, zastępca nauczyciela, gospodarz klasy I. c, uczył języka polskiego w I. c, III. b i c, łacińskiego w I. c klasie, razem 17 godzin tyd.
16. Krudowski Józef, zastępca nauczyciela, uczył geografii i histo- w I. a, b, i c, i II. a, b, i c, klasie, — razem 21 godzin tyg.
17. Ks. Macheta Władysław, nauczyciel, zawiadowca biblioteki polskiej dla uczniów, uczył języka polskiego w VI., VII. i VIII., języka łacińskiego w II. a klasie, — razem 17 godzin tyg.
18. Maternowski Marceli, profesor, zawiadowca biblioteki dla ubogich uczniów i zbiorów do nauki geografii i historyi, uczył geografii i historyi w III. a, b i c, VII. i VIII., prop. fil. w VII. VIII. klasie, — razem 19 godzin tygodniowo.
19. Mika Wincenty, zastępca nauczyciela i
20. Myjkowski Walenty, profesor w VII. randze, byli przez cały rok na urlopie.
21. Niespodziański Tadeusz, zastępca nauczyciela, był w II. półroczu na urlopie.
22. Nowak Franciszek, zastępca nauczyciela, uczył języka łacińskiego w III. b, matematyki w II. a i c, historyi naturalnej w II. a, b i c, klasie, — razem 18 godzin tyg.
23. Palinowski Zdzisław, zastępca nauczyciela, gospodarz klasy III. a, uczył języka polskiego w IV. a i V. a, łacińskiego w III. a i IV. a, klasie, — razem 18 godzin tyg.

24. Pełeński Józef, zastępca nauczyciela, był od dnia 11. października 1905. na urlopie.
25. Pichor Adam, zastępca nauczyciela, gospodarz klasy I. a, uczył języka niemieckiego i matematyki w I. a klasie, – razem 9 godz. tyg.
26. Pollner Jan, nauczyciel, zawiadowca gabinetu fizycznego, uczył języka niemieckiego w II. b i III. c, matematyki w VI. i VII., fizyki w VII. klasie, — razem 18 godzin tyg.
27. Rybakiewicz Tadeusz, zastępca nauczyciela, gospodarz klasy IV. a, uczył matematyki w IV. a, V. a i b, VIII, fizyki w IV. a i VIII. klasie, — razem 19 godzin tyg.
28. Rybiński Adam, zastępca nauczyciela, gospodarz klasy I. b, uczył języka niemieckiego w I. b, III. c, IV. a i b, klasie, -- razem 18 godzin tygodniowo.
29. Ks. Sadowski Jan, zastępca nauczyciela, uczył religii w I. b i c, II. b i c, III. c, klasie, — razem 10 godzin tyg.
30. Steczko Józef, zastępca nauczyciela, był przez cały rok szkolny na urlopie.
31. Vogel Paweł, zastępca nauczyciela, uczył języka polskiego w I. b, II. a, b i c, historyi naturalnej w I. a i c, III. c, V. b, klasie, — razem 20 godzin tyg.
32. Wiśniewski Maryan, zastępca nauczyciela, gospodarz klasy III. c, uczył języka polskiego w I. a, łacińskiego w I. a i III. c, klasie, — razem 17 godzin tyg.
33. Wolny Władysław, zastępca nauczyciela, gospodarz klasy II a, uczył języka niemieckiego w II. a, III. a, V. a i VI. klasie, — razem 17 godzin tyg.
34. Zachemski Jakób, profesor, zawiadowca gabinetu archeologicznego, gospodarz klasy VIII., uczył języka łacińskiego w VIII., greckiego w IV. a, VI., VII. klasie, — razem 18 godzin tyg.
35. Zawadowski Adolf, zastępca nauczyciela, uczył rysunków samoistnie w I. a i b, II. a, b i c, V. b, VII. i VIII. klasie, (asyst. przy nauce w IV. a i b, V. a i VI. klasie), — razem 24 godzin tyg.

Nauczyciele przedmiotów nadobowiązkowych.

1. Klima Teofil, (jak wyżej) udzielał nauki historyi kraju rodzinnego w IV. a, b i VI. klasie w 3 godzinach tyg.
2. Maternowski Marceli, (jak wyżej) udzielał nauki historyi kraju rodzinnego w III. a, b, c i VII. klasie, w 4 godz. tyg. i nauki kaligrafii uczniom I. i II. klasy, w 2 godz. tyg.

3. Rybakiewicz Tadeusz, (jak wyżej) udzielał nauki geometryi wykreślnej uczniom klas wyższych w 2 oddziałach, w 4 godz. tyg.
4. Krudowski Józef, (jak wyżej) udzielał nauki śpiewu w 4 godzinach tygodniowo.
5. Towarzystwo gimnastyczne „Sokół" (nauczyciel Kazimierz Usiekniewicz) udzielało nauki gimnastyki w 16 godz. tyg.

B) Lektura z języków klasycznych.

Język łaciński.

KLASA IIIa., IIIb. i IIIc. *a*) Lektura szkolna: Cornelius Nepos: Militiades, Themistocles, Aristides, Cimon, Epaminondas, Pelopidas.

b) Lektura domowa: w kl. IIIa. Cornelius Nepos: Conon (10 uczn.), Phocion (9 uczn.), Thrasybulus (2 uczn.), Hannibal (4 uczn.), Alcibiades (8 uczn.), Iphicrates (1 ucz.), T. Pomponius Atticus (1 ucz.); IIIb. Conon (5 uczn.), Phocion (7 uczn.), Chabrias (3 uczn.), Hamilcar (3 uczn.), Alcibiades (1 uczeń); IIIc. Hannibal (2 uczn.), Phocion (17 uczn.), Thrasybulus (5 uczn.), Conon (2 uczn.), Alcibiades (8 uczniów).

KLASA IVa. i IVb. *a*) Lektura szkolna: Caesar Com. de bello Gall. I. 1–29; IV., VII., Ovidius, Metam. I. 89–162.

b) Lektura domowa w IV a.: Caes. de bello Gall. II. (4 uczn.), III. (4 uczn.), V. (1 ucz.), 2 uczniów przeczytało wszystkie księgi; po 2 ustępy z Ovid. Metam. przeczytało 5 uczniów; IVb. Caes. de bello Gall. III. (4 uczn.).

KLASA Va. i Vb. Lektura szkolna: Liviusa ks. I. i XXI., 1–10. Ovidiusa Metam. I. 313–415; VI.146–312; VIII. 183–235; 618–720; 743–878; X. 1–77; z Fastów I. 465–586; II. 475–512.

KLASA VI. *a*) Lektura szkolna: Sall. de bello Jug.; Cic. in Cat. I.; Verg. Eclog. I. V.; Georg. II. 136–176; Aen. I.

b) Lektura domowa: Sall. Cat. (4 uczniów).

KLASA VII. *a*) Lektura szkolna: M. Tulliusza Cycerona mowa za poetą Archiaszem; 2) Leliusz o przyjaźni; 3) P. Wergil. Marona Eneida ks. VI.; ks. IX. 176–502.

b) Lektura domowa: M. Tulliusza Cycerona mowa za Milonem; 2) Cato maior; 3) de imperio Cn. Pompei.

KLASA VIII. *a*) Lektura szkolna: Hor. Carm.: I. 1, 2, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 14, 18, 21, 22, 24, 26, 31, 34, 37, II. 3, 6, 7, 10, 13, 14, 16, 17, III. 1, 2, 3, 4, 5, 9, 13, 18, 21. 30, IV. 3, 5. 7, 12; Epod. 2, 6; Sat. I. 9; Epist. I. 4, 20; Tacitus: Ann. I. 1—15, II. 41—43, 53—55, 69—83, III. 1—7; Hist. I. 1—37.

b) Lektura domowa: Horacy: w całości (1 uczeń), Ody w całości (1 ucz.), Ody w całości według wyd. szk. (7 uczn.), Epody w całości według wyd. szk. (1 ucz.), Satyry w wyjątkach (1 ucz.), de arte poetica (2 uczn.), Tacitus: Dialogus de orator. (2 uczn.).

Język grecki.

KLASA Va. i Vb. *a*) Lektura szkolna: Xenof. Anab. według Chrestomatyi ułożonej przez Fiderera ust. 1, 2, 5, 7, 9, 11, 12, 15, 17; Cyroped. ust, 4, 6, 7, 9; Hom. Iliad. I. i III.

b) Lektura domowa: Va. Xenof, Anab., wszystkie ustępy według wydania szkolnego przeczytał 1 uczeń, 8 ustępów 1 uczeń, 7 ustępów 3 uczniów, 6 ustępów 1 uczeń, 4 ustępy 1 uczeń, 3 ustępy 1 uczeń, 2 ustępy 3 uczniów, 1 ustęp 2 uczniów; Hom. Iliad. 4 księgi przeczytał 1 uczeń, 2 księgi 2 uczniów, po 1 księdze przeczytało 8 uczniów.

Vb. Xenof.: 7 ustępów przeczytał 1 uczeń, 6 ustępów 2 uczniów, 5 ustępów 2 uczniów, 4 ustępy 2 uczniów, 3 ustępy 6 uczniów, 2 ustępy 9 uczniów, 1 ustęp 3 uczniów; Hom. Iliad.: 10 uczniów przeczytało po 1 księdze, 1 uczeń przeczytał 2 księgi.

KLASA VI. *a*) Lektura szkolna: Hom. Iliad. VI., X., XVI., XXII.; Herodot: VII.; Xen. Mem. I.

b) Lektura domowa: 3 uczniów przeczytało 2 księgi z Iliady, 1 uczeń 3 księgi, 1 uczeń 4 księgi, 1 uczeń 7 ksiąg; z Herodota IX. księgę przeczytał 1 uczeń.

KLASA VII. *a*) Lektura szkolna: Dem. Fil. I., Ol. I., O pokoju; Odys. I. 1--89, VI.. VII., IX., X., XI., XVII., XXI., XXIII.

b) Lektura domowa: Dem.. Fil. II. przeczytało 6 uczniów, Fil. III. 3 uczniów, Ol. II. 12 uczniów, Ol. III. 6 uczniów, W sprawie chers. 2 ucz.; Odyss. I. księgę przeczytało 15 uczniów, II. księgę 14 uczniów, III. księgę

20 uczniów, IV. księgę 8 uczniów, V. księgę 17 uczniów, VIII. ks. 9 ucz., XII. ks. 2 uczniów, XIII. 5 uczniów, XV. ks. 5 uczniów, XXIV. ks. 2 uczniów. Całość według wydania szkolnego przeczytało 2 uczniów.

KLASA VIII. *a*) Lektura szkolna: Sof. Edyp Król.; Platona Obrona Sokratesa; Hom. Od. XXIII.

b) Lektura domowa: Sofok. Antyg. 2 uczniów; Aisch. Trylogia 1 uczeń; Plato, Fed. 1 uczeń.

C) Przedmioty nauki nadobowiązkowej.

1. Historya kraju rodzinnego. Nauki tej udzielano w klasie III. a, b i c, i IVa. i b po jednej godzinie tygodniowo według podręcznika K. Rawera; w klasie VI. (w II. półroczu), w klasie VII. i w I. półroczu klasy VIII. po jednej godzinie tygodniowo według podręcznika Dra Anatola Lewickiego.
2. Geometrya wykreślna. Nauki udzielano według podręcznika Łazarskiego w 2 oddziałach po 2 godziny tygodniowo. O punkcie, prostej, płaszczyźnie i bryłach.
3. Kaligrafia. Nauki tej udzielano w 2 oddziałach uczniom klasy I. i II. po jednej godzinie tygodniowo. Uczniom podano ogólne zasady kaligrafii, przerabiano z nimi metodą genetyczną alfabet łaciński i niemiecki, wyjaśniając stosunek wzajemny, sposób pisania i łączenia ze sobą kresek zasadniczych.
4. Śpiew. Nauka odbywała się w 2 oddziałach; w jednym uczono teoryi muzyki wokalnej i śpiewu jednogłosowego, w drugim ćwiczono uczniów w śpiewie choralnym.
5. Gimnastyka. Uczniowie podzieleni byli na 8 oddziałów; każdy oddział ćwiczył 2 razy tygodniowo po godzinie. Na każdej lekcyi zajmowano uczniów najpierw ćwiczeniami wolnemi w kolumnie na miejscu bez przyborów, lub z przyborami, następnie odbywały się ćwiczenia na różnych przyrządach. W czasie sprzyjającej pogody odbywały się ćwiczenia na boisku, położonem obok sali gimnastycznej.

D) Wykaz książek szkolnych,

które w roku szkolnym 1907, mają być używane.

Religia.

Klasa 1. i 2. Wielki Katechizm rel. kat. (dla szkół średnich dyecezyi krak.)
klasa 3. Ks. Dąbrowski, Historya biblijna nowego zakonu, wyd. 1. — 4;
klasa 4. Ks. Jougan, Liturgika kat.;
klasa 5. Ks. Jeż, Nauka wiary;
klasa 6. Ks. Jougan, Dogmatyka szczegółowa;
klasa 7. Ks. Szczeklik, Etyka kat.;
klasa 8. Ks. Jougan, Historya kościoła katolickiego.

Język łaciński.

Gramatyka.

Klasa 1. i 2. Dr. Zygmunt Samolewicz, Zwięzła gramatyka języka łacińskiego;
klasa 3. — 8. Samolewicz-Sołtysik, Gramatyka języka łacińskiego. Część II.

Ćwiczenia i lektura.

klasa 1. Steiner i Scheindler, Ćwiczenia łacińskie, dla klasy I. wyd. 2. i 3;
klasa 2. Steiner i Scheindler, Ćwiczenia łacińskie, Część II.
klasa 3. Próchnicki, Ćwiczenia łacińskie dla klasy III.; Cornelius Nepos, wyd. Kłaka;
klasa 4. Próchnicki, Ćwiczenia łacińskie dla klasy IV.; Caesar, Com. de bello Gallico, wyd. Terlikowskiego; Ovidius, wyd. Bednarskiego;
klasa 5. Livius, Majchrowicza; Ovidius Bednarskiego;
klasa 6. Sallustius, Bellum Jugurthinum, wyd. Sołtysika; Vergilius, wyd. Rzepińskiego; Cicero in Catil. Sołtysika;
klasa 7. Cicero, Pro Archia Bednarskiego i Cato Maior, Sołtysika; Vergilius, Rzepińskiego;
klasa 8. Tacitus, wyd. Staromiejskiego; Horatius, wyd. Dolnickiego i Librewskiego.

Język grecki.

Gramatyka.

Klasa 3., 4. i 5. Ćwikliński, Gramatyka języka greckiego.
klasa 6. — 8. Fiderer, Gramatyka języka greckiego.

Ćwiczenia i lektura.

klasa 3. i 4. Taborski-Winkowski, Ćwiczenia greckie;
klasa 5. Fiderer, Chrestomatya z pism Xenofonta; Homera Iliada, wyd. Sołtysika;

klasa 6. Homera Iliada, wyd. Sołtysika; Herodot, wyd. Terlikowskiego; Fiderer, Chrestomatya z pism Xenofonta.
klasa 7. Homera Odyssea wyd. Jezienickiego; Demostenes, wyd. Schmidta;
klasa 8. Plato, wyd. Lewickiego; Sofokles, Edyp Król, wyd. Majchrowicza; Homera Odyssea, wyd. Jezienickiego.

Język polski.

Gramatyka.

Klasa 1. i 2. Konarski, Zwięzła gram. jęz. polskiego;
klasa 3. — 8. Antoni Małecki, Gramatyka języka polskiego, wyd. 10.

Wypisy.

klasa 1. Próchnicki i Wójcik, Wypisy polskie dla klasy I.;
klasa 2. Próchnicki i Wójcik, Wypisy polskie dla klasy II.;
klasa 3. Czubek-Zawiliński, Wypisy polskie dla klasy III.;
klasa 4. Czubek-Zawiliński, Wypisy polskie dla klasy IV.;
klasa 5. Próchnicki, Wzory poezyi i prozy;
klasa 6. i 7. (I. półr.) Wypisy polskie, St. Tarnowskiego i Wójcika, część I.
klasa 7. (II. półr.) **i 8.** Wypisy polskie, St. Tarnowskiego i Próchnickiego, część II.

Język niemiecki.

Klasa 1. German i Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla klasy I. wyd. 6;
klasa 2. German i Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla klasy II. wyd. 4;
klasa 3. German i Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla klasy III. wyd. 3; Jahner, Deutsche Grammatik;
klasa 4. German i Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla klasy IV. wyd. 3; Jahner, Deutsche Grammatik;
klasa 5. Ippoldt i Stylo, Deutsches Lesebuch für die V. Kl.;
klasa 6. Ippoldt i Stylo, Deutsches Lesebuch für die VI. Kl.;
klasa 7. Petelenz-Werner, Deutsches Lesebuch für die VII. Kl.;
klasa 8. Petelenz-Werner, Deutsches Lesebuch für die VIII. Kl.;

Geografia.

Klasa 1. Romer, Geografia.
klasa 2. i 3. Baranowski i Dziedzicki, Geografia powszechna wyd. 9;
klasa 4. Benoni-Majerski, Geografia Monarchii austr. węg. wyd. 2. i 3.

Historya.

Klasa 2. Semkowicz, Opowiadania z dziejów powszechnych, część I.;
klasa 3. Semkowicz, Opow. z dziejów powsz. część II.; Rawer, Dzieje ojczyste;

klasa 4. Semkowicz, część III.; Rawer, Dzieje ojczyste;
klasa 5. Zakrzewski, Historya powsz., część I.;
klasa 6. Zakrzewski, Hist. powsz., część I., II., III., Dr. Anatol Lewicki, Zarys dziejów Polski;
klasa 7. Zakrzeski, Hist. powsz. część III.; Lewicki, Zarys dziejów Polski;
klasa 8. Głąbiński-Finkel, Historya i Statystyka Mon. austr.-węg.; Lewicki, Zarys dziejów Polski.

Matematyka.

Klasa 1. i 2. Ignacy Kranz, Arytmetyka i algebra, część I.; Mocnik-Maryniak, Geometrya poglądowa, część I.;
klasa 3. i 4. Ign. Kranz, Arytmetyka i algebra, część II.; Mocnik-Maryniak, Geometrya poglądowa, część II.;
klasa 5. — 8. Dziwiński, Zasady algebry, wyd. 2; Mocnik-Maryniak, Geometrya dla klas wyższych, wyd. 4;
klasa 6. — 8. Logarytmy Kranza;
klasa 7. i 8. Kranz, Zadania i Zagadnienia z arytmetyki i geometryi dla klas wyższych.

Nauki przyrodnicze.

Historya naturalna.

Klasa 1. i 2. Nussbaum-Wiśniowski, Podręcznik zoologii dla niższych klas; Rostafiński, Botanika szkolna na klasy niższe;
klasa 3. Wiśniowski, Wiadomości z mineralogii;
klasa 5. Wiśniowski, Mineralogia i geologia; Rostafiński, Botanika dla klas wyższych;
klasa 6. Petelenz, Zoologia dla klas wyższych;

Fizyka.

klasa 3. i 4. Kawecki i Tomaszewski, Fizyka dla klas niższych;
klasa 7. Solecki, Chemia.
klasa 7. i 8. Kawecki i Tomaszewski, Fizyka dla klas wyższych.

Propedeutyka filozoficzna.

Klasa 7. Nuckowski, Początki logiki ogólnej.
klasa 8. Lindner Kulczyński, Wykład psychologii.

E) Tematy do wypracowań piśminnych.

W języku polskim.

W Va. klasie.

1. Co i jak czytać należy? (dom.). 2. Burza gradowa. (szk.). 3. Obowiązki koleżeństwa. (dom.). 4. Jarmark w miasteczku. (szk.). 5. Treść Grażyny. (szk.). 6. Jak należy podróżować, aby mieć prawdziwą korzyść z podróży? (dom.). 7. Kłótnia. (Według Pana Tadeusza ks. V.) (szk.). 8. Wartość nauki. (dom.). 8 Jakich argumentów użył Gerwazy, żeby szlachtę Dobrzyńską skłonić do swych zamiarów? (szk.). 10. Skutki łakomstwa. (dom.). 11. Postać Wojskiego. (szk.). 12. Opis bitwy. (Pan Tadeusz ks. IX.) (szk.). 13. Przyczyny i skutki zbytku. (dom.). 14. Treść Wiesława. (szk.).

W Vb. klasie.

1. Moje najmilsze wspomnienie z wakacyi. (dom.). 2. Śmierć i pogrzeb Hektora. Na podst. Iliady. (szk.). Zamek Horeszków. (dom). 4. Treść i dyspozycya sonetu: „Stepy Akiermańskie". (szk.). 5. Charakterystyka Ulissesa. (dom.). 6. Treść Grażyny. (szk.). 7. Wilia Bożego Narodzenia. (dom.). 8. Stosunki Litwinów z Krzyżakami przy końcu 14. stulecia. (Na podst. Grażyny). (szk.). 9. Opis zimy. (dom.). 10. Hamilkar Barkas. (Na podst. XXI. ks. Liviusa). (szk.) 11. Noc litewska. (Na podst. Pana Tadeusza). (dom.). 12. Żywot Jacka Soplicy. (szk.). 13. Miesiąc maj. (dom.). 14. Treść Makbeta. Na podstawie lektury szkolnej. (szk.).

W VI. klasie.

1. Życie człowieka jak woda na młynie, — Wznosi się, szumi, opada i ginie. (Porówn.) (dom.) 2. Znaczenie Jana Długosza w historyografii polskiej. (szk.). 3. Przewidywania upadku Polski w pismach Modrzewskiego, Orzechowskiego i Górnickiego. (dom.). 4. Młodość Jugurty. (Według Sallustyusza: Bellum Jugurthinum). (szk.). 5. Antenor i Aleksander. (Charakterystyka porównawcza na podstawie „Odprawy posłów greckich" J. Kochanowskiego. (dom.). 6. Jak J. Kochanowski doszedł do równowagi po stracie Orszuli? (szk.). 7. Wykazać prawdziwość zdania w „Epitaphium Rzymowi" Szarzyńskiego: „To miasto świat zwalczywszy, i siebie zwalczyło, By nic niezwalczonego przez niego nie było". (dom.). 8. Układ kazania Ks. P. Skargi: O miłości Ojczyzny. (szk.) 9. Wieś polska w poezyi

J. Kochanowskiego i Szym. Szymonowicza. (dom.) 10. Kochowski a Kochanowski. (Charakterystyka porównawcza. (szk.). 11. Kmicic-Babinicz w „Potopie H. Sienkiewicza a Jacek Soplica-ks. Robak w „Panu Tadeuszu“ A. Mickiewicza. (dom.) 12. Znaczenie słów: „Sapere auso“ umieszczonych na medalu St. Konarskiego. (szk.). 13. Obyczaje francuskie w Polsce za Stanisława Augusta. (Na podstawie Satyr Krasickiego. (dom.)

W VII. klasie.

1. Wpływ francuski na rozwój literatury polskiej i na społeczeństwo polskie w w. XVIII. (dom.). 2. Tok myśli w „Hymnie do Boga“ Woronicza. (szk.). 3. Klasyczność a romantyczność. (Według Fr. Morawskiego: „Dwóch listów.„ (dom.). 4. Ideały „Ody do młodości“ A. Mickiewicza. (szk.). 5. Córka Tuhana z ballady „Świteź“ a Grażyna. (Porów.) (dom.). 6. Jakich przestróg udzielają duchy w II. i IV. części Dziadów. (szk.). 7. Nie odrazu Kraków zbudowano. (dom.) 8. Prawda a zmyślenie w „Maryi“ Malczewskiego. (szk.). 9. Charakterystyka dwu przeciwnych sobie postaci w jednej z komedyi Fredry. (dom.). 10. Pierwiastek ludowy w „Balladynie Słowackiego. (szk.).

W VIII. klasie.

1. Młodość Gustawa a młodość Kordyana. (Na podstawie IV. cz. „Dziadów“ i I. aktu „Kordyana“. (dom.). 2. Budowa „Nieboskiej Komedyi“ Z. Krasińskiego i związek między pojedynczemi jej częściami. (szk.). 3. Rozwinąć myśl w zdaniu St. Potockiego: „Kto szuka tylko tego, co łatwe, nie znajdzie nigdy tego, co wielkie. (dom). 4. Postać Bartłomieja Chodźki. (Na podstawie gawędy H. Rzewuskiego p. t.: Trybunał lubelski). (szk.) 5. Jaki wpływ na literaturę polską wywarł upadek powstania listopadowego? (dom.). 6. Znaczenie chrztu Litwy w dziejach Polski. (szk.). 7. Laudamus veteres, sed nostris utimur annis (Ovidius). (szk.). 8. Idee przewodnie literatury polskiej od r. 1863. (szk.).

W języku niemieckim.

W Va. klasie.

1. Wie beweisen Möros und Selinuntios ihre Freundschaft? (dom.). 2. Selinuntios im Gefängnisse. (szk.). 3. Des Mannes höchste Ehre ist die Treu. (dom.). 4. Die Iphigeniensage. (szk.). 5. Warum sind die „Kraniche des Ibykus“ eine so anziehende Dichtung? (dom.). 6. Die Kraniche des Ibykus. Ein Gemälde. (dom.). 7. Etwas vom Geben. Eine Weihnachtserinnerung (nach dem Lesebuche). (szk.). 8. Warum konnte das Volk mit

Recht seine Freude beim Krönungsmahle bekunden? (dom.). 9. Die Entwickelung der griechischen Plastik. (szk.). 10. Die Macht des Gesanges. An Beispielen nachgewiesen. (dom.). 11. Selbstbilduug am Anschluss an das Lesebuch. (szk.). 12. Inwiefern bewahrheitet sich der Ausspruch „Aller Ausgang ist ein Gottesurteil“ an Taucher. (dom.). 13. Der „Handschuh“ ein Gegenstück zum „Taucher“ (dom.). 14. Warum ist das „Hochzeitlied“ von Goethe ein anziehendes Gedicht. (szk.).

W Vb. klasie.

1. Das Jagdabenteuer des Grafen Adlerstam. (szk.). 2. Gedankengang des Gedichtes „Die Glücklichen.“ (dom.). 3. Die Gründung Roms nach Livius. (szk.). 4. Die Annehmlichkeiten des Winters. (dom.). 5. Die Sage vom hörnen Siegfried. (szk.). 6. Was bezweckte die Erziehung bei den Griechen. (dom.). 7. Die Schilderung der Meerestiefe nach dem „Taucher.“ (szk.). 8. Die Sage vom König Tantalos. (Auf Grund der Schullektüre. (szk.). 9. Die ethische Grundlage in den „Kranichen des Ibykus.“ (dom.). 10. Kriemhildens Rache. (szk.). 11. Erläuterung der Prometheussage. (dom.). 12. Gedankengang in der „Ballade“ von Goethe. (szk.). 13. Die Schilderung eines Ausflugs. (dom.). 14. Apollo von Belvedere. (Auf Grund der Schullektüre. (szk.).

W VI. klasie.

1. Welche Charakterzüge des Schweizervolkes bemerken wir in dem ersten Auftritt von „Wilhelm Tell.“ (dom.). 2. Beurtheilung der Rettung Baumgartens durch Tell. (szk.). 3. Der Gang der Verhandlungen in der Rütliszene. (szk.). 4. „Ertragen muss man, was der Himmel sendet, Unbilliges erträgt kein edles Herz“ (zu erörtern nnd nachzuweisen.) (dom.). 5. Finden sich in Schillers „Wilhelm Tell“ die Kennzeichen eines klassischen Dramas? (szk.). 6. Die Frauen in „Wilhelm Tell.“ (dom.). 7. Die wesentlichsten Charakterzüge Egmonts. (szk.). 8. Wie weiss Homer seine Erzählung anschaulich zu machen? (dom). 9. Würdigung des II. Ges. in „Hermann und Dorothea“ für den Aufbau des ganzen Gedichtes, (szk.). 10. Welche Eigenthümlichkeiten des homerischen Epos fiinden sich in „Hermann und Dorothea.“ (dom.). 11. Eine mondhelle Maiennacht: im Anschluss an die Lektüre der Lyrik. (dom.). 12. Hermanns Vaterhaus. (szk.). 13. Gudrun und Dorothea. Eine Vergleichung. (dom.). 14. Hermann und Dorothea. Eine Idylle. (szk.).

W VII. klasie.

1. Die Exposition in der „Jungfrau von Orleans.“ (szk.). 2. Die Treue als Triebfeder der Handlungen im Niebelungenliede. (dom.). 3. Der Ursprung und die Entwickelung des deutschen Dramas. (szk.). 4. Einfluss der Reformation auf Deutschland. (pom.). 5. Herder als Kritiker und Dichter. (szk.). 6. Warum ist „Oberon“ ein romantisches Epos? (szk.). 7. Das volkstümliche Element in „Lenore“ v. Bürger und in der „Flucht“ v. Mickiewicz. (Eine Paralelle. (dom.). 8. Goethe als Stürmer und Dränger. (szk.). 9. Die Bedeutung der französischen Revolution. (dom.). 10. Die Freiheitsidee im „Don Carlos.“ (szk.).

W VIII. klasie.

1. Erläuterung des Gedichtes „der Spaziergang“ v. Schiller. (szk.). 2. „Das Lied von der Glocke“ als Bild des gesammten menschlichen Lebens. (dom.). 3. Die tragische Analyse in der „Ahnfrau.“ (szk.). 4. Erläuterung der Verse: „Gefährlich ist's den Leu zu wecken, Verderblich ist des Tiegers Zahn; Jedoch de rschrecklichste der Schrecken, Das ist der Mensch in seinem Wahn. (Schiller) (dom.). 5. Die Antobiographie des Demetrius nach Schiller's Fragment. (szk.). 6. Mefistofeles als Verkörperung des Bösen. (dom.). 7. Der dramatische Hintergrund in der „Braut von Messina.“ (szk.). 8. Charakteristik der deutschen Polenlieder. (dom.).

Zagadnienia do piśmiennego egzaminu dojrzałości.

1. Z jezyka polskiego: Które okoliczności spowodowały powstanie, rozwój i rozkwit literatury polskiej w drugiej połowie XVI. wieku?
2. Z języka łacińskiego: *a*) Przetłómaczyć na język polski Tac. Ab exc. Aug. III. 26, 27; *b*) przetłómaczyć na język łaciński ustęp wyjęty z Sienkiewicza „Quo vadis“ część V. r. 56 str. 87. Warszawa 1901.
3. Z języka greckiego: Przetłómaczyć na język polski: Herod. IX. 44—45.
4. Z języka niemieckiego: Die Faustsage in der deutschen Literatur.
5. Z matematyki:

   a) $\log \sqrt[3]{30x^2 + 42x + 4} - 2 \log \sqrt[3]{x - 1} = \frac{2}{3}$;

   b) Pierwiastki równania $2 \operatorname{tg} x + 3 \operatorname{ctg} x = 5$ wyznaczają szerokości geograficzne dwu miejsc. Obliczyć powierzchnię pasa sferycznego między równoleżnikami tych dwu miejsc. ($R = 6377$ km.);

   c) Punkty przecięcia się prostej $3y = 4x - 6$ z kołem $x^2 + y^2 - 6x - 4y = 3$ połączyć z początkiem układu i obliczyć pole trójkąta utworzonego przez tak nakreślone proste i daną prostą.

F) Zbiory naukowe.

I. Biblioteka nauczycielska

liczyła z końcem roku szkolnego 3759 dzieł w 9850 tomach,

Pism peryodycznych miało gimnazyum 17: 1. Biblioteka warszawska, 2. Eos, 3. Kosmos, 4. Książka, 5. Kwartalnik, 6. Pamiętnik literacki, 7. Przegląd filozoficzny, 8. Przegląd polski, 9. Przewodnik bibliograficzny, 10. Przewodnik naukowy i literacki, 11. Wszechświat, 12. Neue Jahrbücher für das klassische Altertum, 13. Petermann's Mitteilungen, 14. Zeitschrift für die österreichiszen Gymnasien, 15. Zeitschrif für den physikalischen und chemischen Unterricht, 16. Zeitschrift für den Zeichen- und Kunstunterricht, 17. Lehrproben und Lehrgänge.

W bieżącym roko szkolnym zakupiono następujące dzieła:

16 książek szkolnych; Anthes: Dichter und Schulmeister; Kunster ziehung (deutsche Sprache und Dichtung); Litzman: Goethes Lyrik; Kasprowicz: Uczta Herodyady; Reymont: Chłopi (I. i II.) i Komedyantka; Matuszewski: 1) Słowacki i nowa sztuka; 2) Swoi i Obcy; Gostomski: Arcydzieło poezyi pols. A. Mick. „Pan Tadeusz“; Chmielowski: Dramat polski doby najnowszej; Rydel: Utwory dramatyczne, tom I. i II.; Prus: Najogólniejsze ideały życiowe; Tenner: Estetyka żywego słowa; Wyspiański: Achilleis, Protesilas i Laodamia, Akropolis; Witkowski: Zasady fizyki, tom I. i II. (zesz. 2.); Korzon: Wewnętrzne dzieje Polski za Stanisława Augusta, 6 tomów; Przybyszewski: Androgyne, Synowie ziemi; Kallenbach: Zygmunt Krasiński, 8 tomów; Thomson: Die Entladung der Elektricität durch Gase; German: Henryk Ibsen; Żeromski: Popioły; Rosenbusch: Mikroskopische Physiographie der masssigen Gesteine, Bd. I. (1, 2,), II., 3. Aufl.; Bellermann: Schillers Dramen, 3 tomy; Norden: Die antike Kunstprosa; Heinze: Vergils Epische Technik; Norden: Aeneis Buch VI.; Żuławski: Eros i Psyche; Bardt: Ausgew. Briefe aus Ciceron. Zeit, Stegmann: Auswahl aus den Reden d. M. Tullius Cicero, Hünsel: Auswahl aus den Reden des M. Tullius Cicero, Text und Kommentar; Thümer: Die Iphigeniensage; Sierzputowski: Romantyzm polski: Tretiak: Mickiewicz w Wilnie i Kownie, 3 tomy; Mokłowski: Sztuka ludowa w Polsce; Łoziński Wład.: Prawem i lewem. Nadto kontynuuje się dalsze zakupno dzieł wychodzących częściami.

Otrzymano w darze:

Wydawnictwa Akademii Umiejętności w Krakowie i Wydziału Krajowego. Sitzungsberichte der math. naturwissenschaftlichen Classe, Ak. Um. w Wiedniu. Ministr. Roy. d. Cult: L' enseignement en Hongrie, Budapest, dar Rady Sz. Kraj. Juliusz Turczyński: Powieści huculskie, 2 tomy, dar autora.

2. Biblioteka uczniów.

zawiera 1044 dzieł w 1221 tomach.

W roku bieżącym zakupiono następujące dzieła:

A) Polskie: Mickiewicz, Dzieła t. I.—IV. wyd. Tow. lit., Krasiński, Dzieła wyd. zupełne, Arcydzieła pis. pol. i obc. t. 24, Młoda Polska w pieśni wyd. Cz. Jankowski. Wyspiański, Wyzwolenie, Bolesław Śmiały, Noc listopadowa. Sawa, Śpiewnik historyczny. Staff, Mistrz Twardowski, Skarb. Kasprowicz, Wybór poezyi. Rydel, Utwory dramatyczne. Tetmajer, Zawisza Czarny. Sienkiewicz, Nowelle, Trylogia, Quo vadis, Krzyżacy, Rodzina Połanieckich, Pisma nieobjęte wyd. zbiorowem. Prus, Placówka, Emancypantki, Lalka. Orzeszkowa, Z różnych sfer, Straszny Dziadunio, Przędze, I pieśń niech zapłacze. Reymont, Komedyantka, Fermenty, Chłopi. Żeromski, Popioły. Sieroszewski, Na daleki Wschód, Latorośle, Na kresach lasów, Korea. Rodziewiczówna, Straszny Dziadunio. Junosza, Pod wodę, Syzyf, Donkiszot żydowski, Fotografie wioskowe, Nowelle i obrazki. Krechowiecki, Szary wilk. Jeske-Choiński, Ostatni Rzymianie. Gomulicki, Miecz i łokieć. Dante Alighieri, Boska komedya cz. III., Hauptmann, Dzwon zatopiony. Tarnowski, Historya literatury polskiej t. IV. V. Chmielowski, Obraz literatury powszechnej t. II., Zarys najnowszej literatury polskiej, Najnowsze prądy w poezyi naszej, Dramat polski doby najnowszej. Tretiak, Mickiewicz w Wilnie i Kownie. Zdziechowski, Szkice literackie, Mesyaniści i Słowianofile. Matuszewski, Słowacki i nowa sztuka. Hoesick, O Słowackim, Krasińskim, Mickiewiczu,. German, Przegląd literatury powszechnej. Ks. Morawski, Wieczory nad Lemanem. Życiorysy sławnych Polaków t. 14. Pepłowski, Życie za wolność, Opowieści historyczne, Kościuszkowskie czasy, Powstanie kościuszkowskie, Jeszcze Polska nie zginęła. Polska, obrazy i opisy. Cooper, Ostatni Mohikanin. Anczyc, Perły. Przyborowski, Namioty Wezyra, Losy Cezara. Morawska, Giermek książęcy. Szymanowski, Obrazki z życia znakomitych ludzi. Umiński, Młody jeniec indyjski, Od Warszawy do Ojcowa. Grimm, Powieści z tysiąca i jednej nocy. Maryan z nad Dniepru, Dzieje Polski. Teresa Jadwiga,

Wielki Król, Wojna domowa, Przed świtem, Odnowiciel, Bracia. Bukowiecka, Bohater tebański. Mayne-Reid, Wygnańcy w lesie. Daniel Defoe, Robinzon Kruzoe. Cervantes, Przygody Don Kichota. Kipling, Druga Księga Dżungli. Gąsiorowski, Rapsody Napoleońskie. Skrzyńska, Co można widzieć przez szkła powiększające. Brzeziński, O wulkanach, O wnętrzu ziemi. Umiński, Pioruny i błyskawice.

B) Niemieckie: Rosegger, Ernst u. Heiter, Als ich noch der Waldbauernbub war. Storm, Weihnachtsidyllen. Heyse, Novellen. Wilhelm Hauffs Märchen. Ebner-Eschenbach, Dorf u. Schlossgeschichten. Sudermann, Frau Sorge. Herders Bilderatlas zur Kunstgeschichte. Vogeler, Iphenie im Drama der Griechen u. bei Goethe. Wegweiser durch die klassischen Schuldramen I—IV. Abtheilung.

Dary: WP. Prof. Kubala, Szkice historyczne 2 t.

3. Do nauki geografii i historyi powszechnej

posiada zakład obecnie:

albumów i obrazów	21
map	155
atlasów	20
globusów	4

W bieżącym roku szkolnym zakupiono:

a) z subwencyi zwyczajnej: Bamberg, Archipelag brytyjski; Kuhnert: Azyą; Hölzel: Canon rzeki Kolorado i Londyn.

b) z subwencyi nadzwyczajnej: Bamberg: Wschodnią i zachodnią półkulę; Brunlick: Belgią; Ottosen: Danią; Bamberg: Amerykę północną i południową; Hölzel: Australią; Kümmerly: Szwajcaryą: Majerski: Galicyą; Haardt-Guttawicz: Monarchię aust.-węg.; Sieglin — Umlauft: Rozwój państwa rzymskiego; Kiepert: Świat starożytny Kiepert: Italią starożytną; Baldamus: Niemcy i Włochy od r. 1815.; Spruner-Brettschneider: Atlas ścienny do nauki historyi powszechnej; (10 map); Felkl: Globus ziemski do rozkładania.

4. Gabinet historyi naturalnej

posiada w dziale mineralogii	okazów	891
„ botaniki	„	141
„ zoologii	„	323

W tym roku zakupiono *a)* z subwencyi zwyczajnej: 2 tablice ana-; tomiczne Lendenfelda, *b)* z sub. nadzwyczajnej: kośćce psa, jaszczurki, żółwia i karpia; wypchane okazy psa, kura, bociana i kaczki krzyżówki, przeobrażenia żaby, trzaski i raka rzecznego, mikroskop z polaryzatorami, statyw z lupami do preparowania i ręczny mikrotom z nożem.

5. Gabinet fizykalny

posiada obecnie 409 przyrządów, mianowicie:

W DZIALE									
I. og. wł.	II. mech. c. st.	III. hydrost.	IV. aerost.	V. akustyk.	VI. n. o. cieple	VII. optyka	VIII. elektr.	IX. chemia	X. przyrz.
13	30	20	25	26	23	79	100	55	28

W tym roku zakupiono:

a) z nadzwyczajnej dotacyi: Motor benzynowy o sile 1 konia do maszyny dynamoelektrycznej, 2 baterye akumulatorów, woltametr kieszonkowy, przyrząd do mierzenia gęstości kwasu siarkowego, lampy oporowe, regulator prądu dla bateryi akumulatorów, amperometr szkolny;

b) ze zwyczajnej dotacyi: 2 laski szkane, laskę ebonitową, 2 podwójne haki do zawieszania lasek, elektryczne podwójne wahadło Kolbe'go z dwoma ruchomemi ramionami, rurę metalową do okazania, że elektryczność gromadzi się na powierzchni, igłę magnesową, łzy batawskie, flaszki bolońskie.

6. Do nauki rysunków

posiada zakład modelów gipsowych 108
„ drewnianych 43
„ szklanych 6
„ majolikowych 10
„ naturalnych 72
wzorów rysunkowych 300
dzieł fachowych 6

7. Inwentarz gabinetu archeologicznego

obejmuje numerów 52.

W tym roku zakupiono: Dörpfeld-Reisch: Das griechische Theater; Müller A.: Das attische Bühnenwesen.

8. Biblioteka książek szkolnych

dla ubogich uczniów

otrzymała w tym roku książek za 264 K.

G) Kronika zakładu.

I. Zmiany w gronie nauczycielskiem.

1. Profesor Tadeusz Kołomłocki otrzymał posadę nauczycielską w II. szkole realnej w Krakowie (dekret J. E. P. Ministra z dnia 19. czerwca 1905 l. 19.176 — reskrypt c. k. Rady Szkolnej kraj, z dnia 5. sierpnia 1905 l. 23.027).

2. Zastępcy nauczycieli: Jan Walczak i Penkala Franciszek mianowani rzeczywistymi nauczycielami; pierwszy w c. k. gimnazyum w Jaśle, drugi w II. c. k. gimnazyum w Tarnowie, (dekret J. E. P. Ministra z dnia 19. czerwca 1905 l. 19.176 i z dnia 28. sierpnia 1905 l. 30.600 — reskr. c. k. Rady Szk. kraj. z dnia 5. sierpnia 1905 l. 23027, i z dnia 12. września 1905 l. 337/Prez).

3. Zastępcy nauczycieli: Eugeniusz Muszyński, Tadeusz Sokołowski i Adam Utschik przeniesieni w tym samym charakterze, pierwszy do c. k. II. gimnazyum w Rzeszowie, drugi do c. k. gimnazyum św. Anny w Krakowie, trzeci do c. k. gimnazyum w Stryju, (rozp. z dnia 10. lipca 1905 l. 21.505, 13. lipca 1905 l. 24.506 i 13. lipca 1905 l. 24.508).

4. Profesor Walenty Myjkowski otrzymał urlop najpierw na przeciąg I., później na przeciąg II. półrocza roku szk. 1906 (reskr. c. k. Ministeryum z dnia 28. lipca 1905 l. 28.317 i z dnia 3. lutego 1906 l. 2708; c. k: Rady Szk. kraj. z dnia 10. września 1905 l. 34.709 i z dnia 2. marca 1906 l. 6555).

5. Zastępcy nauczycieli: Józef Steczko i Wincenty Mika otrzymali urlop najpierw na przeciąg I. półrocza (rozp. c. k. Minist. z dnia 19. czerwca 1905 l. 20.078 i z dnia 28. sierpnia 1905 l. 28.128), później na przeciąg II. półrocza r. szk. 1905/6 (reskr. c. k. Min. z dnia 26. stycznia 1906 l. 3042 i z dnia 15. lutego 1906 l. 5476).

6. Zastępcy nauczycielii Leon Silbermann i Adam Rybiński, otrzymali urlop na przeciąg pierwszego półrocza roku szk. 1905/6

(rpzp. c. k. Min. z dnia 28. lipca 1905 l. 28.124 i z dnia 28. lipca 1906 l. 28.315).

7. Mianowani rzeczywistymi nauczycielami w tutejszem gimnazyum: ks. Władysław Macheta, zastępca nauczyciela w Brodach, Jan Pollner, zastępca nauczyciela w Jaśle i Alfred Beer, zastępca nauczyciela w tut. zakładzie (dekret J. E. P. Ministra z dnia 19. czerwca 1905 l. 19176; z dnia 28. sierpnia 1905 ł. 30.600 i z dnia 22. września 1905 l. 35.081; reskr. c. k. Rady Szk. kr. z dnia 5. sierpnia 1905 l. 23.027, 12. września 1905 l. 337/Prez. i z dnia 3. października 1905 l. 39.155).

8. Mianowani zastępcami nauczycieli kandydaci stanu nauczycielskiego:

Wiśniewski Maryan	reskr.	z dnia	14.	lipca	1905	l. 19.125,
Jun Franciszek	"	"	"	"	"	l. 18.456,
Fischer Stanisław	"	"	"	"	"	l. 19,124,
Krudowski Józef	"	"	"	"	"	l. 24,163,
Dr. Bett Ignacy	"	"	20.	"	"	l. 24.800.

9. Przeniesieni do tutejszego Zakładu w tym samym charakterze zastępcy nauczycieli: ks. Jan Sadowski z Podgórza i Tadeusz Rybakiewicz z gimnazyum św. Anny w Krakowie (rozp. c. k. Rady Szk. kr. z dnia 29. sierpnia 1905 l. 32.198 i z dnia 13. lipca 1905 l. 24.447).

10. W II. półroczu otrzymali urlop do końca roku szkolnego zastępcy nauczycieli: Niespodziański Tadeusz, Dr. Ignacy Bett i Pełeński Józef (rozp. c. k. Min. z dnia 4. stycznia 1906 l. 47.742, z dnia 20. stycznia 1906 l. 1.285 i z dnia 15. lutego 1906 l. 5.477); zniżenie liczby godzin obowiązkowej nauki do połowy: Czech Ludwik i Pichor Adam (rozp. c. k. Min. z dnia 13. stycznia 1906 l. 48.211); a zostępca nauczyciela Silbermann Leon, przeniesiony w tym samym charakterze do gimnazyum w Tarnopolu (dekr. c. k. Rady Szkoln. kraj. z dnia 31. stycznia 1906 l. 4,241).

11. Wskutek tego mianowani dla tutejszego zakładu zastępcami nauczycieli kandydaci stanu nauczycielskiego: Konopek Mieczysław, (rozp. z dnia 29. stycznia 1906 l. 446), Nowak Franciszek (rozporz. z dnia 1. lutego 1906 l. 3.602), Zawadowski Adolf, (rozp. z dnia 6. lutego 1906 l. 3.924), a zastępca nauczyciela Kamiński Adolf, przeniesiony w tym samym charakterze z c. k. gimnczyum III. w Krakowie (rozp. z dnia 24. stycznia 1906 l. 3.544).

12. J. E. P. Minister posunął proferora Jana Guzdka do VIII. klasy rangi reskr. z dnia 28. czerwca 1905 l. 19.108 (reskr. c. k. Rady Szk. kraj. z dnia 20. lipca 1905 l. 25.134).

13. C. k. Rada Szk. kraj. zatwierdziła w zawodzie nauczycielskim i przyznała tytuł profesora nauczycielowi Teofilowi Klimie (reskr. z dnia 9. października 1905 l. 39.992).

14. C. k. Rada Szk. kr. przyznała profesorowi Stanisławowi Hubertowi pierwszy dodatek pięcioletni (rskr. z dnia 10. września 1905 l. 34. 560).

II.

Rok szkelny rozpoczął się dnia 3. września 1905 uroczystem nabożeństwem.

Egzamin wstępny uczniów, zapisanych do klasy I., odbył się dnia 30. czerwca i dnia 1. września.

Dnia 9. września i dnia 19. listopada odprawiono żałobne nabożeństwo za spokój duszy ś. p. Cesarzowej Elżbiety, a dnia 28. czerwca za spokój duszy ś. p. Cesarza Ferdynanda.

Dnia 4. października obchodził zakład uroczyście imieniny Najjaśniejszego Pana.

Dnia 8. grudnia odbył się wieczorek muzykalno-deklamacyjny ku uczczeniu pamięci Adama Mickiewicza, a dnia 1 kwietnia ku uczczeniu pamięci naszych trzech największych wieszczów.

Piśmienny egzamin dojrzałości dbył się w czasie od dnia 7—12. maja, ustny pod przewodnictwem W. Pana Antoniego Pazdrowskiego, c. k. Radcy szkolnego i Dyrektora c. k. IV. gimnazyum w Krakowie, w czasie od dnia 11—18. czerwca.

Do spowiedzi i komunii św. przystępowała młodzież 4 razy (1 raz nadobowiązkowo) i odprawiła trzydniowe rekolekcye w czasie od dnia 28—31. marca.

W bieżącym roku szkolnym urządzono dla uczniów klasy VI., VII. i VIII. Czytelnię. Założenie jej ułatwiły dyrekcyi Wydziały Rady powiatowej w Białej, Wadowicach, Żywcu i Magistrat miasta Wadowic, ofiarując na ten cel znaczniejsze kwoty.

Dyrekcya składa wyszczególnionym instytucyom najszczersze podziękowanie, a to tem bardziej, że Czytelnia okazała się bardzo pożyteczną i pomyślnie się rozwija.

Pierwsze półrocze ukończono dnia 30. stycznia, drugie dnia 29. czerwca uroczystem nabożeństwem i rozdaniem świadectw.

*
* *

W tym roku szkolnym musi zakład z prawdziwym smutkiem zapisać stratę uczniów: Chodorowskiego Wiktora z klasy I.a., Kasi Jana z klasy II.a., Korczyka Józefa z VI., Bujaka Maryana z VII. klasy.

H) Ważniejsze rozporządzenia władz szkolnych.

1. C. k. Rada Szk. kraj. zezwoliła reskr. z dnia 15. września 1905 l. 35759 na podział klasy I. II. i III. na 3, a klasy IV. i V. na 2 oddziały równorzędne.

2. J. E. P. Minister przyznał reskr. z dnia 27. października 1905 l. 17641 zakładowi na koszta zarządu w roku 1906 — 1400 K. (reskr. c. k. Rady Szk. kraj. z dnia 12. stycznia 1906 l. 46480).

3. C. k. Ministeryum zmienia rozp. z dnia 16. stycznia 1906 l. 47887 w myśl uchwał episkopatu plan nauki religii w czterech niższych klasach gimnazyalnych (reskr. c. k. Rady Szkol. kraj. z dnia 9. lutego 1906 l. 3635).

4. C. k. Rada Szkol. kraj. uwalnia rozp. z dnia 2. marca 1906 l. 8877 abituryentów eksternistów, którzy nauki rysunków nie pobierali, od egzaminu z tego przedmiotu.

I) Sprawa fizycznego rozwoju młodzieży.

1. Komisya sanitarna miejska zwiedziła i w tym roku w czasie feryi mieszkania tych osób, które w swych domach utrzymywać chciały uczniów.

2. O ile pogoda służyła odbywały się zabawy i gry ruchome młodzieży szkolnej na pobliskich polach. Uczniów dzielono na oddziały po 20—30. Chociaż w zabawach tych nie brali udziału uczniowie, mieszkający w pobliskich wsiach, to udział był dość znaczny, wynosił bowiem średnio 61%. Wycieczek takich było w maju i czerwcu bieżącego roku z powodu ciągłej słoty bardzo mało, 4 tylko. Celem ożywienia tych zabaw zakupiono w tym roku znaczniejszą ilość przyrządów. Zabawami

kierowali nauczyciele: Czech, Hubert, Pollner, Vogel i Zachemski. Kilka razy przygrywała podczas tych zabaw myzyka gimnazyalna.

3. Nauczyciele odbywali z uczniami wycieczki i przechadzki połączone z celami naukowymi.

4. W czasie przerw o godzinie 10. i 12. wychodzili uczniowie, do ogródka gimnazyalnego i zabawiali się pod nadzorem i pod kierunkiem wyznaczonych kierowników. W tym roku postawiono na podwórzu gimnazyalnym przyrządy gimnastyczne, mianowicie 2 drążki, żerdzie do wspinania, drabinę pionową, poręcze i kółka.

5. Dyrekcya postarała się o to, aby wszyscy uczniowie fizycznie zdrowi i mieszkający w mieście Wadowicach uczęszczali na naukę gimnastyki, która od roku 1890. odbywa się w sali Towarzystwa „Sokół“.

Po odliczeniu uczniów, uwolnionych z powodu zdrowia i mieszkających w pobliskich wsiach, uczęszczało na tę naukę 83 % wszystkich zapisanych.

Z powodu ciągłej odwilży nie można było w zimie urządzić ślizgawki.

K) Statystyka uczniów.

Liczba uczniów	W KLASIE																Razem
	I.			II.			III.			IV.		V.		VI.	VII.	VIII.	
	a	b	c	a	b	c	a	b	c	a	b	a	b				
Z końcem r. szk. 1905 było uczn.	38^{1}	27^{1}	33	35	27	35	40^{2}	46	—	38	40	25	24	*a*26^{1} *b*22	35^{1}	38^{1}	529^{7}
Na począt. r. 1905/1906 wpisało się	42	40	39	34	32	29	32	31	30	44	43	43	32	44	48	41	604
W ciągu roku szkolnego wstąpiło	1	1	1	1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	2	2	—	10
Wpisano więc wogóle . .	43	41	40	35	32	29	32	32	31	44	43	43	32	46	50	41	614
1. Z wpisanych przybyło																	
a) z obcych zakładów z promocyą	38	38	36	1	1	3	—	4	—	1	1	8	3	2	1	—	136
„ „ po przerwie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	2	1	5
„ „ repetentów	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
b) z tutej. zakładu z promocyą	—	—	—	32	37	26	32	21	30	41	31	32	26	41	45	34	418
„ „ po przerwie	4	—	1	1	1	—	—	3	1	2	1	—	1	1	2	3	21
„ „ repetentów	1	2	2	—	3	—	—	4	—	—	9	3	1	2	—	3	30
W ciągu roku szkoln. wystąpiło	8	4	4	1	2	3	1	1	1	5	7	7	3	5	6	5	63
Liczba uczniów przy końcu r. szk.	35	37	36	34	30	26	31	31	30	39	36	36	29	41	44	36	551
Z tej liczby było uczniów publiczn.	35	37	36	33	30	26	31	31	30	37	35	36	29	40	43	36	545
„ „ „ „ prywatn.	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2	1	—	—	1	1	—	6
2. Miejsce urodzenia.																	
W mieście Wadowicach	8	7	3	3	2	1	3	5	6	6	10^{1}	7	7	6	12	3	89^{1}
W powiecie wadowickim . . .	6	14	11	8	14	13	6	6	8	13^{1}	4	13	10	10	9	8	153^{1}
„ „ bialskim	9	3	—	7	5	5	3	11	1	5	1	2	6	8	8	8	82
„ „ chrzanowskim . .	2	—	—	1	—	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	6
„ „ myślenickim . . .	2	2	—	5	3	1	3	1	1	2	—	—	—	2	2	3	27
„ „ żywieckim	1	6	—	3	5	—	3	2	6	3	7	4	2	7^{1}	7	6	62^{1}
W innych powiatach Galicyi . .	5	4	19	6^{1}	1	3	11	6	7	7^{1}	10	9	3	5	5^{1}	2	103^{3}
W Śląsku, Morawach, Austryi .	2	—	1	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—	1	—	3	10
„ Węgrzech — Bośnii	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2
„ Królestwie Polskiem . . .	—	1	2	—	—	1	1	—	—	—	1	1	1	1	—	2	11
3. Mieszkanie uczniów.																	
Mieszkali u rodziców	16	10	18	9^{1}	9	8	12	14	10	15^{2}	21^{1}	19	14	14^{1}	19^{1}	7	215^{6}
„ u krewnych	1	1	1	1	—	—	—	—	1	1	1	1	2	1	—	1	12
„ w bursie gimnazyalnej	4	—	—	5	—	1	11	—	—	8	—	4	—	5	8	12	58
„ u obcych	14	26	17	17	21	17	4	17	19	12	13	12	13	20	16	16	254
„ u WW. OO. Karmelitów	—	—	—	1	—	—	4	—	—	1	—	—	—	—	—	—	6
4. Język ojczysty.																	
Polski	35	37	36	33^{1}	30	26	31	31	30	37^{2}	35^{1}	36	29	40^{1}	43^{1}	36	545^{6}
5. Religia.																	
Rzymsko-katolicka	34	37	34	33^{1}	24	21	31	31	29	37^{2}	29^{1}	28	26	36^{1}	38	33	501^{5}
Grecko-katolicka	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	3
Wyznanie ewangielickie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
mojżeszowe	—	—	2	—	5	5	—	—	1	—	6	7	3	3	5^{1}	3	40^{1}

	W KLASIE																
	I.			II.			III.			IV.		V.		VI.	VII.	VIII.	Razem
	a	b	c	a	b	c	a	b	c	a	b	a	b				
6. Wiek uczniów.																	
Urodzonych w roku 1895 (11 lat)	9	6	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21
„ „ 1894 (12 lat)	11	10	10	9^{1}	4	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	49^{1}
„ „ 1893 (13 lat)	7	8	10	9	5	10	7	5	5	—	—	—	—	—	—	—	66
„ „ 1892 (14 lat)	3	4	5	8	5	7	6	8	4	9^{1}	2	—	—	—	—	—	61^{1}
„ „ 1891 (15 lat)	4	5	3	6	6	3	11	5	9	12	14	9	1	—	—	—	88
„ „ 1890 (16 lat)	1	3	—	1	5	1	3	4	7	3^{1}	8	6	7	4	—	—	53^{1}
„ „ 1889 (17 lat)	—	1	1	—	3	—	3	8	1	9	6	9	10	9	8^{1}	—	68^{1}
„ „ 1888 (18 lat)	—	—	1	—	1	—	1	—	4	2	2	5	7	10^{1}	6	9	48^{1}
„ „ 1887 (19 lat)	—	—	—	—	1	—	—	—	—	2	1	4	2	11	16	7	44
„ „ 1886 (20 lat)	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2^{1}	3	1	4	6	8	25^{1}
„ „ 1885 (21 lat)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	4	7	14
„ „ 1884 (22 lat)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	5
„ „ 1883 (23 lat)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
„ „ 1882 (24 lat)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2
7. Klasyfikacya.																	
a) Z końcem roku szkoln. 1906:																	
Świadectwo stop. I. z odzn. otrz.	5	3	7	9	8	8	6	2	3	4^{1}	1	3	3	1	3	9	75^{1}
„ „ I. otrzymało	24	23	20	16^{1}	15	11	22	17	16	22^{1}	26	20	18	28	25	23	326^{2}
„ „ II. „	4	3	1	2	3	2	—	2	1	4	1	3	—	4	8^{1}	1	39^{1}
„ „ III. „	—	2	3	1	—	3	1	2	1	2	1	—	—	2^{1}	1	—	19^{1}
Do egzaminu poprawcz. przezn.	2	6	5	5	4	2	2	8	9	5	6	9	8	5	4	3	83
Do egzaminu uzupełniającego	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	—	3
Nie klasyfikowano	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	$—^{1}$	—	—	—	—	—	$—^{1}$
	35	37	36	33^{1}	30	26	31	31	30	37^{2}	35^{1}	36	29	40^{1}	43^{1}	36	545^{6}
b) Dodatek do klasyfik. za r. 1905:																	
Przeznaczono do egz. popraw.	7	2^{1}	4	—	2	4	5	5	—	6	2	1	3	*a* 2^{1} *b* 1	9	4	57^{2}
Z tych zdało egzamin	7	2	4	—	2	4	5	5	—	5	2	1	3	*a* 2^{1} *b* 1	9	3	55^{1}
Z tych nie zdało egzaminu	—	$—^{1}$	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	2^{1}
Według tego ostateczny wynik klasyfikacyi za rok szk. 1905:																	
Świadectwo stop. I. z odzn. otrz.	7	8	10	6	3	5	6^{1}	2	—	6	5	1	—	*a* 3 *b* 2	8	5	77^{1}
„ „ I. otrzymało	28^{1}	19	21	29	21	28	33^{1}	35	—	29	27	24	19	*a* 22^{1} *b* 18	26	29^{1}	408^{4}
„ „ II. „	3	$—^{1}$	—	—	3	1	1	8	—	3	6	—	5	*a* 1 *b* 2	$—^{1}$	3	36^{2}
„ „ III. „	—	—	2	—	—	1	—	1	—	—	2	—	—	—	1	1	8
	38^{1}	27^{1}	33	35	27	35	40^{2}	46	—	38	40	25	24	*a* 26^{1} *b* 22	35^{1}	38^{1}	529^{7}
8. Opłata szkolna.																	
Opłatę szkol. złożyło w I. półr.	12	18	13	6	9	2	1	13	3	7^{2}	12^{1}	13	7	6	11^{1}	13	146^{4}
„ „ „ II. „	5	7	3	7^{1}	5	2	5	11	10	8^{2}	15^{1}	13	5	13^{1}	15^{1}	12	136^{6}
Opłata szkolna wynosiła Koron																	
„ w I. półroczu	360	540	390	180	270	60	30	390	90	270	390	390	210	180	360	390	4500
„ w II. półroczu	150	210	90	240	150	60	150	330	300	300	480	390	150	420	480	360	4260
Razem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8760

	W KLASIE																
	I.			II.			III.			IV.		V.		VI.	VII.	VIII.	Razem
	a	b	c	a	b	c	a	b	c	a	b	a	b				
Uwolnion. było od całej opłaty:																	
w I. półroczu	26	22	23	28	23	27	31	17	27	35	29	29	25	36	36	23	437
w II. półroczu	30	30	33	26	25	24	26	20	20	9	20	23	24	27	28	24	409
9. Dochody własne zakładu na zakupno środków naukowych:																	
a) Datki . . . K.	86	82	80	70	64	58	64	64	62	88	86	86	64	92	100	82	1228
b) Taksy wstępne	176·4	163·8	159·6	12·6	8·4	12·6	—	29·4	4·2	12·6	12·6	33·6	21	12·6	21	16·8	697·3
c) „ za duplikaty świad.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16
Razem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1941·3
10. Frekwencya na naukę przedmiotów nadobowiązkowych.																	
Uczęszczali na naukę																	
historyi kraju rodzinnego	—	—	—	—	—	—	31	31	30	37	35	—	—	40	43	—	247
geometryi wykreślnej	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	9	6	—	—	25
kaligrafii	10	16	16	10	8	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	65
gimnastyki	24	26	25	28	15	17	19	21	24	21	29	23	15	22	31	28	367
śpiewu	6	7	7	8	1	2	—	—	—	—	—	2	3	4	9	2	51
11. Stypendya																	
pobierali z fundacyi:																	
ś. p. Jana R. Kasparka	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1 } 7
„ „ Głowińskiego	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	2 } 7
„ „ ks. Nowaka	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	2 } 7
„ „ Floryana Scholza	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1 } 7
„ „ ks. Nielepca	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1 } 7
w kwocie K.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	315	—	—	340	—	64	315	1574
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—	—	100	—	—	340	

L) Fundusze

na wsparcie ubogich uczniów.

1. Dyrekcya w porozumieniu z gronem nauczycieli udzieliła stypendyum z fundacyi im. Mikołaja Kopernika 1 uczniowi klasy VIII.
2. Wsparcia z fundacyi im. Najd. Arcyksiężniczki Gizeli udzieliła dyrekcya 1 uczniowi klasy V. a.
3. Towarzystwo Bursy im. Stefana Batorego utrzymywało w bieżącym roku szkolnym 58 uczniów.
4. Z ubiegłego roku szk. pozostało z rozmaitych składek . . 46 K 84 h.
   W bieżącym roku szkolnym wpłynęło ze składek uczniów i od rozmaitych dobrodziejów . . . . 808 K 37 h.
   Razem . . 855 K 21 h.

   Z tego wydano:

   a) na książki i przybory szkolne, nie licząc datków, udzielonych na ten cel przez Świetny Wydział Rady powiatowej wadowickiej i żywieckiej po 50 K . . . . 164 K — h.
   b) na wsparcia miesięczne 10 uczniów, lekarstwa i ubrania . 683 K 28 h.
   Razem . . 847 K 28 h.
   Pozostaje na rok przyszły 1907 . . . . 7 K. 93 b.
5. Z kwoty udzielonej przez Świetny Wydzał tutejszej Rady powiatowej na sprawienie ubrania ubogim, a pilnym uczniom powiatu wadowickiego w kwocie 100 K, wydano kwotę 50 K.
6. Świetny Wydział Rady powiatowej bialskiej przeznanczył i w tym roku na wsparcie 1 ucznia 120 K, drugiego 60 K.

Dyrekcya wyraża wszystkim łaskawym Dobrodziejom w imieniu uczącej się młodzieży najszczersze podziękowanie.

M) Klasyfikacya uczniów publicznych

za drugie półrocze 1906.

Klasa I. A.

Świadectwo stopnia I. z odznaczeniem otrzymali:

Bilczewski Eugeniusz,
Borth Władysław,
Jarosz Augustyn,
Koniar Henryk,
Tobiasiewicz Antoni.

Świadectwo stopnia I. otrzymali:

Bętkowski Jan,
Bicz Józef,
Figiel Alfred,
Jarosz Marcin,
Jurecki Franciszek,
Karasiński Cypryan,
Koniar Stanisław,
Kopciński Edmund,
Kuźma Ludwik,
Lorenz Tadeusz,
Matusik Karol,
Matusiński Stefan,
Mianowski Jerzy,
Morgenstern Tadeusz,
Nycz Jan,
Petryka Roman,
Ramz Władysław,
Skupień Karol,
Słonka Franciszek,
Spisak Jan,
Stopka Edward,
Tyrała Jerzy,
Wojniak Franciszek,
Rusinek Antoni.

Świadectwo stopnia II. otrzymało uczniów 4.

Do egzaminu poprawczego po wakacyach przeznaczono uczniów 2.

Klasa I. B.

Świadectwo stopnia I. z odznaczeniem otrzymali:

Bieniek Franciszek,
Gancarczyk Władysław,
Urbanik Stanisław.

Świadectwo stopnia I. otrzymali:

Banaś Józef,
Bandurski Bronisław,
Bąk Wincenty,
Budzoń Józef,
Filek Franciszek,
Gąsiorek Szczepan,
Kubas Stanisław,
Łopata Tadeusz,
Łuczak Henryk,
Moskal Józef,
Mydlarz Jan,
Ozaist Ludwik,
Palarski Józef,
Popiel Józef,
Prus Stanisław.
Rytko Ludwik
Tatar Alojzy,
Tatar Ludwik,
Tomola Franciszek,
Turyczyn Stanisław,
Zabrzeski Stanisław,
Zając Józef,
Zajączek Tadeusz.

Świadectwo stopnia II. otrzymało uczniów 3.

Świadectwo stopnia III. otrzymało uczniów 2.

Do egzaminu poprawczego po wakacyach przeznaczono uczniów 6.

Klasa I. C.

Świadectwo stopnia I. z odznaczeniem otrzymali:

Celak Józef,
Jancarz Henryk,
Kaczmarz Stefan,
Kajdas Jakób,
Pyka Andrzej,
Söhnel Maryan,
Zemanek Gabryel.

Świadectwo stopnia I. otrzymali:

Bernaś Tomasz,
Bryndza Józef,
Bujak Józef,
Czyma Władysław,
Gancarz Józef,
Gieruszczak Karol,
Hoła Józef,
Jabłoński Stanisław,
Kierpieć Jan,
Kobiałka Jan,
Kraus Jan,
Kublin Józef,
Mazurek Karol,
Pawlik Władysław,
Polaniak Franciszek,
Solarczyk Stanisław,
Widlarz Wojciech,
Zanker Kalman,
Zajączek Stanisław,
Zworowski Dyonizy.

Świadectwo stopnia II. otrzymał uczeń 1.

" " III. otrzymało uczniów 3.

Do egzaminu poprawczego po wakacyach przeznaczono uczniów 5.

Klasa II. A.

Świadectwo stopnia I. z odznaczeniem otrzymali:

Froncz Stanisław,
Gabryl Maksymilian,
Graca Franciszek,
Grajny Leon,
Krysta Władysław,
Łęczyński Jan,
Nykiel Antoni,
Sowiński Stanisław,
Węda Michał.

Świadectwo stopnia I. otrzymali:

Baziński Franciszek,
Chrapek Józef,
Drapella Włodzimierz,
Dyrcz Ludwik,
Hermanseder Feliks,
Karasiński Karol,
Koeb Roman,
Korczyk Franciszek,
Kozłowski Franciszek,
Krawczyński Zdzisław,
Kostyra Julian,
Pietroń Franciszek,
Remer Michał,
Turyczyn Władysław,
Uhler Józef,
Wyrwalski Władysław.

Świadectwo stopnia II. otrzymało uczniów 2.

" " III. otrzymał uczeń 1.

Do egzaminu poprawczego po wakacyach przeznaczono uczniów 5.

Klasa II. B.

Świadectwo stopnia I. z odznaczeniem otrzymali:

Huppert Wiktor,
Kwapin Jan,
Mieszczak Józef,
Miodoński Stanisław,
Mydlarz Maciej,
Vergesslich Stefan,
Wawak Józef,
Wielgus Ignacy.

Świadectwo stopnia I. otrzymali:

Chlebus Józef,
Cholewa Józef,
Duszek Wojciech,
Kastelik Franciszek,
Laszczak Tadeusz,
Leśniak Stefan,
Lewinger Izrael,
Matlak Jan,
Münz Aron,
Neiger Markus,
Pacułt Józef,
Pająk Antoni,
Suski Józef,
Turek Jan,
Warmuz Ignacy,

Świadectwo stopnia II. otrzymało uczniów 3.

Do egzaminu poprawczego po wakacyach przeznaczono uczniów 4.

Klasa II. C.

Świadectwo stopnia I. z odznaczeniem otrzymali:

Duźniak Józef,
Gergovich Czesław,
Glücksmann Józef,
Głąb Stanisław,
Hahn Tadeusz,
Kózka Józef,
Nidecki Jan,
Świstek Józef.

Świadectwo stopnia I. otrzymali:

Bartosiewicz Stanisław,
Bielenin Anastazy,
Dzikowski Leon,
Komędera Stefan,
Krupa Roman,
Książek Stanisław,
Kubarek Józef,
Lind Józef,
Pamuła Jan,
Tyras Józef,
Zugaj Jan.

Świadectwo stopnia II. otrzymało uczniów 4.
„ „ III. otrzymało uczniów 3.

Do egzaminu poprawczego po wakacyach przeznaczono uczniów 2.

Klasa III. A.

Świadectwo stopnia I. z odznaczeniem otrzymali:

Baczak Kazimierz,
Bombol Ludwik,

Geppert Franciszek,
Januszyk Franciszek,
Lenczowski Karol,
Szafraniec Karol.

Świadectwo stopnia I. otrzymali:

Chorąży Piotr,
Chwałek Alojzy,
Górecki Józef,
Guzdek Władysław,
Handzlik Stanisław,
Hyla Maryan,
Jakubiec Karol,
Kalec Tadeusz,
Kulig Wiktor,
Mazurek Józef,
Mitka Wincenty,
Miodoński Szymon,
Pałosz Adam,
Papla Józef,
Pawłowski Tadeusz,
Studnicki Jan,
Studnicki Józef,
Uczniak Władysław,
Węgrzyn Wojciech,
Wlassak Stanisław,
Załucki Stanisław,
Zennermann Józef.

Świadectwo stopnia III. otrzymał uczeń 1.

Do egzaminu poprawczego po wakacyach przeznaczono uczniów 2.

Klasa III. B.

Świadectwo stopnia I. z odznaczeniem otrzymali:

Dobija Jakób,
Kolber Stanisław.

Świadectwo stopnia I. otrzymali:

Czarnota Jan,
Fabia Marcin,
Holländer Stanisław,
Hruby Stefan,
Jankowski Mieczysław,
Jarosz Jan,
Kamieński Erwin,
Mreńca Jan,
Politowicz Władysław,
Radwański Mieczysław,
Ramza Adam,
Reszko Kazimierz,
Rosner Józef,
Różycki August,
Stankiewicz Eugeniusz,
Woltyński Józef.
Źróbek Stanisław.

Świadectwo stopnia II. otrzymało uczniów 2.
„ „ III. „ „ 2.

Do egzaminu poprawczego po wakacyach przeznaczono uczniów 8.

Klasa III. C.

Świadectwo stopnia I. z odznaczeniem otrzymali:

Ryczek Józef,
Worek Teodor,
Żabiński Bolesław,

Świadectwo stopnia I. otrzymali:

Bezwiński Jan,
Cichoń Jan,
Czuma Władysław,
Gergovich Władysław,
Kania Michał,
Kijas Jan,
Komendera Stanisław,
Kublin Jan,
Kuś Maciej,
Śliwa Józef,
Talaga Franciszek,
Tobola Kazimierz,
Tyrybon Józef,
Wiśniowski Ignacy,
Zaremba Antoni,
Zembaty Franciszek.

Świadectwo stopnia II. otrzymał uczeń 1.

„ „ III. otrzymał uczeń 1.

Do egzaminu poprawczego po wakacyach przeznaczono uczniów 9.

Klasa IV. A.

Świadectwo stopnia I. z odznaczeniem otrzymali:

Ogniewski Grzegorz,
Rybarski Mieczysław,
Suknarowski Stefan
Sułkowski Józef.

Świadectwo stopnia I. otrzymali:

Baca Józef,
Bryzek Jan,
Cibor Michał,
Ciembroniewicz Jan,
Gramatyka Józef,
Lisowski Tadeusz,
Liszka Stanisław,
Majewski Jerzy,
Nowak Tadeusz,
Okrzesik Franciszek,
Płoszczyca Jan,
Putek Józef,
Radek Antoni,
Ramza Franciszek,
Rzeszótko Aleksander,
Singer Karol,
Turyczyn Kazimierz,
Wądrzyk Antoni,

Wojdyła Wawrzyniec,
Zając Bolesław,
Żabiński Antoni,
Żabiński Ludwik.

Świadectwo stopnia II. otrzymało uczniów 4.

„ „ III. „ „ 2.

Do egzaminu poprawczego po wakacyach przeznaczono uczniów 5.

Klasa IV. B.

Świadectwo stopnia I. z odznaczeniem otrzymał:

Kuwik Józef.

Świadectwo stopnia I. otrzymali:

Adamek Józef,
Bendetz Herman,
Białek Roman,
Bukowski Szymon,
Gebel Henryk,
Gieruszczak Emanuel,
Goldmann Jakób,
Komędera Józef,
Kowalczewski Mieczysław,
Kuzia Adam,
Łukowski Julian,
Marszałek Albin,
Miodoński Jan,
Pachoński Józef,
Popperle Berisch,
Reich Herman,
Schmidt Wiktor,
Sienkiewicz Franciszek,
Singer Oskar,
Siuty Wojciech,
Smulowicz Rafał,
Turek Józef,
Tyrała Franciszek,
Wilkowski Julian,
Zembaty Ferdynand,
Zembaty Wilhelm.

Świadectwo stopnia II. otrzymał uczeń 1.

„ „ III. „ „ 1.

Do egzaminu poprawczego po wakacyach przeznaczono uczniów 6.

Klasa V. A.

Świadectwo stopnia I. z odznaczeniem otrzymali:

Sternal Stnisław,
Zabrzeski Józef,
Zając Józef.

Świadectwo stopnia I. otrzymali:

Daniel Feliks,
Ebel Löbl,
Gaweł Józef,
Gołąmb Adam,
Hahn Roman,
Kachel Stanisław,
Kupczyk Franciszek,
Kuzia Władysław,
Makuch Stanisław,
Mydlarz Ignacy,
Prażmowski Roman,
Radwański Słanisław,
Reich Izchak,
Reich Maks,
Ruła Józef,
Schiffer Abraham,
Świderski Wiktor,
Wardyła Stanisław,
Waydowicz Bronisław,
Żmija Stefan.

Świadectwo stopnia II. otrzymało uczniów 3.

Do egzaminu poprawczego po wakacyach przeznaczono uczniów 9.

„ „ uzupełniającego „ „ ucznia 1.

Klasa V. B.

Świadectwo stopnia I. z odznaczeniem otrzymali:

Feller Berisch,
Fryś Rudolf,
Oślak Edmund.

Świadectwo stopnia I. otrzymali:

Babiński Aleksander,
Czech Jan,
Fischgrund Schewach,
Gniłka Jan,
Grabowski Czesław,
Grzesło Ignacy,
Heller Stefan,
Hischtin Stanisław,
Jurka Piotr,
Kłosiński Stanisław,
Krzystkiewicz Bronisław,
Majkut Teofil,
Medoń Władysław,
Piskorczyk Stanisław,
Rosenberg Mordche,
Seremet Józef,
Suknarowski Teodor,
Tobola Józef.

Do egzeminu poprawczego po wykacyach przeznaczono uczniów 8.

Klasa VI.

Świadectwo stopnia I. z odznaczeniem otrzymał:

Orzeł Zygmunt.

Świadectwo stopnia I. otrzymali:

Czapik Jan,
Erychleb Jan,
Geppert Eugeniusz,
Grudniewicz Szczepan,
Heidrich Edward,
Hyla Józef,
Jettmar Władysław,
Kalec Bolesław,
Kamieński Stefan,
Kamieński Władysław,
Kassolik Józef,
Kłapa Albin,
Konieczny Wojciech,
Łagosz Franciszek,
Łasak Franciszek,
Malina Stanisław,
Nycz Kazimierz,
Ringer Stefan,
Rosenberg Lieber,
Ruff Maurycy,
Rzeszótko Mieczysław,
Sadlik Stefan,
Sapiński Franciszek,
Sapiński Stanisław,
Sitarz Michał,
Szymeczko Karol,
Wójcik Karol,
Zemła Józef.

Świadectwo stopnia II. otrzymało uczniów 4.

" " III. " " 2.

Do egzaminu poprawczego po wakacyach przeznaczono uczniów 5.

Klasa VII.

Świadectwo stopnia I. z odznaczeniem otrzymali:

Madeja Franciszek,
Marekowski Aleksander,
Wolny Jan.

Świadectwo stopnia I. otrzymali:

Balon Józef,
Brońka Jacek,
Czekaj Stanisław,
Danek Józef,
Dworak Antoni,
Głuszek Franciszek,
Grudniewicz Kazimierz,
Haber Samuel,

Haczek Antoni,
Huppert Ignacy,
Landau Samuel,
Łazarski Edgar,
Magiera Józef,
Młodzik Stefan,
Münz Natan,
Nowak Jan,
Olexy Jan,
Piwowarczyk Jan,
Sarapata Józef,
Szafraniec Jan,
Szczypka Stanisław,
Tomanek Franciszek,
Wojciech Józef,
Wręzlewicz Edward,
Remer Jerzy.

Świadectwo stopnia II. otrzymało uczniów 8.

„ „ III. otrzymał uczeń 1.

Do egzaminu poprawczego po wakacyach przeznaczono uczniów 4.

Wynik egzaminu dojrzałości.

Do egzaminu dojrzałości zgłosiło się uczniów publicznych .	32
„ „ „ „ „ „ eksternistów .	7
razem . .	39
Komisya przyznała świadectwo dojrzałości z odzn. (uczn. publ.) .	11
Świadectwo dojrzałości otrzymało (uczn. publ. 17, ekst. 2) . .	19
Przeznaczono do egzeminu poprawczego po feryach (uczn. publicz. 4, ekstern. 4) . .	8
Reprobowano na rok (eksternistę)	1

Świadectwo dojrzałości otrzymali:

Bałys Jan,
Biba Kazimierz (z odzn),
Foltin Jan,
Godawa Stanisław,
Gross Mojżesz,
Grychowski August Jerzy,
Jakubiec Wawrzyniec (z odzn.),
Jamroga Tadeusz Eugeniusz,
Janowski Michał Józef,
Kawa Władysław,
Korn Stanisław,
Krawczyński Stanisław (z odzn.),
Lekki Edward,
Marckowski Władysław (z odzn.),
Nowotarski Roman Józef (z odzn.),
Nycz Franciszek Józef (z odzn.),
Obtułowicz Jan (z odzn.),
Pukło Jan,
Roman Józef Stefan (z odzn.),
Silberschütz Abraham (z odzn.),
Studencki Stanisław,
Sznajdrowicz Ferdynand,
Tobiasiewicz Władysław (z odzn.),
Turyczyn Adam Jan,
Van Roy Rudolf (z odzn.),
Witek Karol Paweł,
Kaiszar-Zegadłowicz Emil Erwin,
Żurek Władysław.

Eksterniści: Badoń Jan, Czech Fryderyk.

Z wymienionych udaje się:

na wydział filozoficzny . . .	7
„ „ medyczny . . .	1
„ „ prawniczy . . .	7
„ „ teologiczny . . .	8
na politechnikę	1
do akademii handlowej . . .	2
„ „ górniczej . . .	2
„ „ leśniczej	1
„ „ oryentalnej . .	1

Z egzaminowanych, którzy publicznie do szkoły uczęszczali,
ukończyło gimnazyum w przeciągu lat 8 . . 26 uczniów.
„ „ 9 . . 5 „
„ „ 10 . . 1 uczeń.

Do rodziców i opiekunów.

Wpisy uczniów do gimnazyum na rok szkolny 1906/7 odbedą się dnia 29., 30. i 31. sierpnia. Późniejsze zgłoszenie się do zapisu może być uwzględnione tylko w razie ważnych powodów.

Przy zapisie ucznia do szkoły powinien być obecny ojciec lub matka albo opiekun. Każdy uczeń obowiązany jest przynieść należycie wypełnione nacyonale, świadectwo z ostatniego półrocza i datek na środki naukowe w kwocie 2 K.; oprócz tego każdy wstępujący do zakładu metrykę chrztu lub urodzenia i taksę wstępną w kwocie 4 K. 20 h. Wszyscy uczniowie, wstępujący do klasy I., muszą przedłożyć świadectwo rewakcynacyi, odbytej w roku, poprzedzającym wstąpienie do szkoły — i poddać się egzaminowi wstępnemu, który odbędzie się dnia 30. czerwca i dnia 1. września, poczem dopiero ostateczne przyjęcie do zakładu nastąpi.

Uczniowie, przychodzący z innych zakładów do tutejszego gimnazyum, winni przynieść świadectwo z ostatniego półrocza. opatrzone uwolnieniem z zakładu, do którego w ostatniem półroczu uczęszczali.

Uczniom nie wolno mieszkać gdzieindziej, jak tylko tam, gdzie Dyrekcya gimnazyalna pozwoli; przeto zechcą rodzice i opiekunowie dowiedzieć się pierwej u Dyrekcyi, czy miejsce, gdzie zamierzają synów i pupilów swoich umieścić, nie należy do zabronionych.

Opłata szkolna wynosi na jedno półrocze 30 K.

Rodzice, opiekunowie i nadzory domowe powinni często dowiadywać się o zachowaniu i postępie uczniów. Wiadomości odnośnych udziela dyrektor codziennie lub pp. profesorowie w każdą niedzielę po 1. i 15. miesiąca, między godziną 9 — 10 w sali konferencyjnej.

Nabożeństwo wstępne odbędzie się dnia 3. września, poczem dnia 4. września rozpocznie się regularna nauka szkolna.

Seweryn Arzt,
dyrektor.

BIBLIOTHECA UNIV. JAGIELL. CRACOVIENSIS